

Pravo na slobodu izražavanja i njegova ograničenja s osvrtom na govor mržnje i javno poticanje na nasilje na internetu i u medijima

Vidović, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:118626>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za kazнено procesno pravo

Ana Vidović

PRAVO NA SLOBODU IZRAŽAVANJA I NJEGOVA OGRANIČENJA S OSVRTOM NA
GOVOR MRŽNJE I JAVNO POTICANJE NA NASILJE NA INTERNETU I U MEDIJIMA

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Zoran Burić

Zagreb, prosinac 2022.

Izjava o izvornosti

Ja, Ana Vidović, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade nisam koristila drugim izvorima od onih navedenih u radu.

SAŽETAK: Ovaj diplomski rad analizira pravo na slobodu izražavanja zajamčeno Europskom konvencijom za zaštitu ljudskim prava i temeljnih sloboda te utvrđuje oblike izražavanja koji su protivni temeljnim vrijednostima Konvencije. U uvodnom dijelu govorimo o važnosti navedenog prava za razvoj demokratskog društva i njegovom univerzalnom priznanju. Potom drugom dijelu proučavamo sadržaj slobode izražavanja, njena moguća ograničenja te oblike nedopuštenog govora po Konvenciji. U trećem dijelu navedeno primjenjujemo na presude donesene protiv Republike Hrvatske i ujedno analiziramo te presude, a na kraju razmatramo kako slobodu, tako i granicu izražavanja na Internetu i nacionalnu te međunarodnu regulaciju govora mržnje i javnog poticanja na nasilje.

Ključne riječi: *ljudska prava, sloboda izražavanja, ograničenja, cenzura, Internet, govor mržnje, javno poticanje na nasilje, Europski sud za ljudska prava*

SUMMARY: This final thesis analyzes the right to freedom of expression guaranteed by the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and determines the forms of expression that are against the fundamental values of the Convention. In the introductory part, we talk about the importance of this right for the development of a democratic society and its universal recognition. Then, in the second part, we study the content of freedom of expression, its possible limitations and the forms of speech that are not permitted under the Convention. In the third part, we apply the above to the judgments passed against the Republic of Croatia and at the same time analyze these judgments, finally, we consider both the freedom and the limit of expression on the Internet and the national and international regulation of hate speech and public incitement to violence.

Key words: *human rights, freedom of expression, restrictions, censorship, Internet, hate speech, public incitement to violence, European Court of Human Rights*

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. SLOBODA IZRAŽAVANJA U SVJETLU KONVENCIJE	2
2. 1. Test proporcionalnosti	7
2. 1. 1. Test „zakonitosti miješanja”	7
2. 1. 2. Test „legitimnosti cilja koji se nastoji postići miješanjem”	8
2. 1. 3. Test „nužnosti miješanja u demokratskom društvu”	8
2. 2. Uspostavljanje pravične ravnoteže između suprotstavljenih prava	9
2. 3. Nedopušteni oblici izražavanja po Konvenciji	10
3. JUDIKATURA SUDA U PRESUDAMA PROTIV REPUBLIKE HRVATSKE	12
3.1. RADOBULJAC PROTIV HRVATSKE	12
a.) Činjenično stanje.....	12
b.) Ocjena Suda.....	13
3. 2. RUJAK PROTIV HRVATSKE	14
a.) Činjenično stanje.....	14
b.) Ocjena Suda.....	14
3.3. MILJEVIĆ PROTIV HRVATSKE	15
a.) Činjenično stanje.....	15
b.) Ocjena Suda.....	16
3. 4. ŽUGIĆ PROTIV HRVATSKE	17
a.) Činjenično stanje.....	17
b.) Ocjena Suda.....	17
3. 5. MARUNIĆ PROTIV HRVATSKE	18
a.) Činjenično stanje.....	18
b.) Ocjena Suda.....	18
3.6. MESIĆ PROTIV HRVATSKE	20
a.) Činjenično stanje.....	20
b.) Ocjena Suda.....	20
3. 7. NARODNI LIST D.D. PROTIV HRVATSKE	22
a.) Činjenično stanje.....	22
b.) Ocjena Suda.....	23

3. 8. EUROPAPRESS HOLDING D.O.O. PROTIV HRVATSKE	25
a.) Činjenično stanje.....	25
b.) Ocjena Suda.....	25
4. OSVRT NA GOVOR MRŽNJE I JAVNO POTICANJE NA NASILJE NA INTERNETU I U MEDIJIMA	28
4. 1. Regulacija nedopuštenog izražavanja na državnoj/ europskoj/ globalnoj razini	32
5. ZAKLJUČAK	37
6. LITERATURA	39

1. UVOD

Kao jedno od temeljnih ljudskih prava zajamčenih Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda¹, sloboda izražavanja jedan je od stupova slobodnog i pluralističkog društva. Ona podrazumijeva slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti. Pravo na slobodu izražavanja je kao pravo zajamčeno Konvencijom, univerzalno ljudsko pravo, te samim time pripada svima. Osim Konvencije i Ustava Republike Hrvatske², značaj ovog prava prepoznat je i priznat i u drugim međunarodnim dokumentima, kako na europskoj, tako i na svjetskoj razini³.

Kao što Europski sud za ljudska prava⁴ navodi u svojoj znamenitoj presudi⁵, *Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva*⁶, sloboda izražavanja jedan je od temeljnih uvjeta za napredak demokratskog društva, a ujedno i za razvoj svakog čovjeka. No, iako je to pravo iznimno bitno u demokratskom društvu, ono nije apsolutno⁷ te može biti podvrgnuto ograničenjima. Navedena ograničenja moraju odgovarati dopuštenim iznimkama iz st. 2. čl. 10. te moraju *zadovoljiti test proporcionalnosti te test pravedne ravnoteže suprotstavljenih prava*.

U svojoj se praksi Sud mnogo puta susretao s određenim oblicima izražavanja koje nije smatrao dopuštenima i s tim u vezi, protivnim temeljnim vrijednostima Konvencije. U takvim slučajevima Sud svaki oblik izražavanja izučava *in concreto* i razmatra pruža li se na njima zaštita iz čl. 10. Konvencije. Posebno je bitno u današnjem društvu obratiti pozornost na izražavanje na Internetu, koje nam s jedne strane pruža mogućnost govora i povezivanja kao nikada do sad, ali s

¹ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine, Međunarodni ugovori br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10; Dalje u tekstu: Konvencija

² Ustav Republike Hrvatske; Narodne novine 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, Dalje u tekstu: Ustav

³ Čl. 19. Opće deklaracije UN o ljudskim pravima 1948.; Čl. 19. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima iz 1966; Čl. 13. Međuameričke konvencije o ljudskim pravima, 1969.; Čl. 9. Afričke povelje o ljudskim i narodnim pravima, 1981, članak 11. Povelje Europske unije o temeljnim pravima iz 2000.

⁴ Dalje u tekstu: Sud

⁵ Odluke Europskog suda za ljudska prava citirane u ovom radu pretraživane su putem HUDOC-a, baze presuda i podataka Europskog suda za ljudska prava kojoj se pristupa putem internetske stranice Europskog suda za ljudska prava

⁶ *Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev broj 5493/7, presuda od 7. prosinca 1976., §49

⁷ Apsolutna su ona prava koja ona koja moraju biti u potpunosti zajamčena cijelo vrijeme. Relativna su prava ona koje je moguće u nekim okolnostima ograničiti.

druge strane stvara opasnost od nedopuštenog ponašanja koji se može proširiti u nekoliko sekundi i imati značajan utjecaj na iznimno velik broj ljudi.

Hrvatski se sudovi na svakodnevnoj bazi susreću kako s mogućim povredama, tako i sa zloupotrebom prava na slobodu izražavanja. Tako Ustavni sud u svojoj presudi U-III-5129/2019⁸ navodi slijedeće: „sloboda izražavanja dio je dostojanstva čovjeka. Bez slobode izražavanja nema demokracije niti društvenog napretka a ona je temelj opstanka svakog demokratskog društva.“. No isto je tako upozorio da se zalaže za dostojanstvo govora, no uz ograničenje verbalnog terora jer se jedino tim načinom može osigurati neograničena sloboda govora koja neće ugroziti čast i dostojanstvo drugoga.

2. SLOBODA IZRAŽAVANJA U SVJETLU KONVENCIJE

„Pravo na slobodu izražavanja jedan je (moglo bi se reći glavni) od kamena temeljaca na kojima počiva razvoj suvremene moderne demokracije, ostvarivanja tradicija, ciljeva i ideala slobodnog društva, slobodnih i ravnopravnih pojedinaca u slobodnoj i demokratskoj društvenoj i državnoj zajednici vladavine prava i ustava. Istovremeno ona je uz to i „nužna pretpostavka uživanja brojnih drugih prava i sloboda proglašениh u Konvenciji“⁹. Pravo na slobodu izražavanja izuzetno je važno u današnjem društvu, te ono predstavlja nužnu pretpostavku za ostvarivanje i zaštitu drugih prava zajamčenih Konvencijom. Sud naglašava ovo pravo kao temeljno ljudsko pravo izravno, a ujedno i neizravno kao sastavni temelj ostalih ljudskih prava¹⁰. Također, kroz svoju je praksu nebrojeno puta naglasio važnost članka čl. 10., koji je primjenjiv ne samo na „informacije“ ili „ideje“ koje su blagonaklono prihvaćene ili se ne smatraju uvredljivima ili ne izazivaju nikakvu reakciju nego i na one koje vrijeđaju, šokiraju ili uznemiruju; to su zahtjevi pluralizma, tolerancije i širokoumlja bez kojih nema „demokratskog društva“¹¹. Također, mnogo je puta napomenuto da sloboda tiska obuhvaća i određeni stupanj pretjerivanja ili čak

⁸ Presuda Ustavnog suda U-III-5129/2019 od 4. travnja 2022.

⁹ Arlović, Mato, Pravo na slobodu izražavanja misli (ustavnopravni okvir i ustavnosudska praksa u Republici Hrvatskoj), *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 53, 2/2016, str. 381.

¹⁰ *Lingens protiv Austrije*, zahtjev broj 9815/82, presuda od 8. srpnja 1986., §42, *Autronic AG protiv Švicarske*, zahtjev broj 12726/87, presuda od 22. svibnja 1990., §47

¹¹ *Handyside*, loc. cit.

provokacije¹². Valja naglasiti da se čl. 10. ne primjenjuje isključivo na točno određene vrste informacija ili ideja ili oblike izražavanja¹³.

Pravo zajamčeno člankom 10. Konvencije jamči slobodu izražavanja svima. Ne pravi razliku prema prirodi cilja kojem se teži ili ulozi koju imaju fizičke ili pravne osobe u ostvarivanju te slobode¹⁴. S obzirom na navedeno, ukoliko se osvrnemo na subjekte prava na slobodu izražavanja, uočavamo da Ustav¹⁵ ne upućuje implicitno upućuje na „ovlaštenike“ prava, nego generalnom klauzulom obuhvaća kako fizičke, tako i pravne osobe. Dok, na drugoj strani Konvencija¹⁶ navodi da je „svatko“ ovlaštenik navedenog prava.

Također, možemo se osvrnuti i na dvije međusobno neodvojive dimenzije slobode izražavanja- autonomnu i političku¹⁷. Dok autonomna dimenzija stimulira osobni razvoj svakog pojedinca, politička je dimenzija usmjerena na poticanje političke aktivnosti pojedinca te izgradnju i razvoj sustava liberalne demokracije. Njihova se međusobna ovisnost ogleda u činjenici da će pojedinac moći biti politički aktivan tek kada razvije svoju osobnost, a tu će osobnost moći razviti samo u razrađenom sustavu liberalne demokracije u kojoj može uživati svoju slobodu izražavanja.

Pravo na slobodu izražavanja nameće državama potpisnicama Konvencije određene pozitivne i negativne obveze. Pozitivne obveze¹⁸ podrazumijevaju aktivnost koje će kroz zaštitu, osiguranje, obveze i jamstvo državnih tijela omogućiti građanima ostvarivanje i zaštitu prava zajamčenih Konvencijom. Nasuprot tome, negativne obveze¹⁹ zahtijevaju od državnih tijela da se suzdrže od određenih aktivnosti kako bi se spriječila moguća povreda određenih prava. Dakle,

¹² *Pedersen i Baadsgaard protiv Danske*, zahtjev broj 49017/99, presuda od 17. prosinca 2004., §71

¹³ *Markt intern Verlag GmbH and Klaus Beerman protiv Njemačke*, zahtjev broj 10572/83, presuda od 20. studenog 1989., §26

¹⁴ *Ahmet Yilidirm protiv Turske*, zahtjev broj 3111/10, presuda od 18. prosinca 2012., §64,66,67

¹⁵ Čl. 38., st.1. i st. 2. navode: „Jamči se sloboda mišljenja i izražavanja misli. Sloboda izražavanja misli obuhvaća osobito slobodu tiska i drugih sredstava priopćavanja, slobodu govora i javnog nastupa i slobodno osnivanje svih ustanova javnog priopćavanja“.

¹⁶ Čl. 10. st. 1. navodi: „Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprječava države da podvrgnu režimu dozvola ustanove koje obavljaju djelatnosti radija ili televizije te kinematografsku djelatnost“.

¹⁷ Hlebec, I., Gardašević, Đ., *Pravna analiza govora mržnje*, *Pravnik : časopis za pravna i društvena pitanja*, Vol. 55 No. 107, 2021., str. 10.

¹⁸ *Dink protiv Turske*, zahtjev broj 7124/09, presuda od 14. prosinca 2010., §137

¹⁹ *Bédat protiv Švicarske*, zahtjev broj 56925/08, presuda od 29. ožujka 2016., §76

pozitivne obveze od državnih tijela iziskuju „činjenje“, dok negativne obveze s druge strane iziskuju „nečinjenje“ u svrhu zaštite prava iz Konvencije.

U slučajevima kada je Sud suočen s oblicima izražavanja koji predstavljaju ugrozu demokraciji i vladavini prava te idu na uštrb drugih prava, koristi dva pristupa²⁰ predviđena Konvencijom²¹:

- a) prvi je pristup- isključenje takvog ponašanja od zaštite Konvencije po čl. 17²². Sud smatra da nitko ne bi trebao biti ovlašten pozivati se na odredbe Konvencije kako bi oslabio ili uništio ideale i vrijednosti demokratskog društva²³. Čl. 17 primjenjuje se u slučajevima kada netko nastoji zaobići stvarnu svrhu neke odredbe Konvencije koristeći pravo koje ona garantira kako bi opravdao, promovirao ili činio djela koja su suprotna tekstu i duhu Konvencije²⁴, nespojiva sa demokracijom²⁵ ili narušavaju prava i slobode priznate Konvencijom²⁶. “Drugim riječima “opća svrha članka 17. je spriječiti pojedince ili grupe s totalitarnim ciljevima da iskorištavaju za vlastite interese načela koja su formulirana u Konvenciji ... Takvu postupanju Sud je bio sklon kada je riječ o negiranju Holokausta, osobito snažnom verbalnom napadu na neku etničku skupinu, i u slučajevima iznimno oštre antimuslimanske propagande.”²⁷. Prema tome, nema sumnje da su primjedbe usmjerene protiv temeljnih vrijednosti Konvencije putem čl. 17. isključene od zaštite prema čl. 10.²⁸.

²⁰ Prilikom odabira jednog od tih pristupa, Sud će uzeti u obzir nekoliko kriterija: na početku će razmotriti svrhu govora; točnije je li on namijenjen za širenje informacija od javnog interesa ili uvreda, ksenofobnih i rasističkih ideja; potom će analizirati sadržaj predmetnog izraza: je li konkretan govor usmjeren političkom diskursu ili pitanjima od javnog interesa, smatra li se to govorom religiozne prirode te će utvrditi razliku između izjava o činjenicama i vrijednosnim sudovima; a na kraju će uzeti u obzir kontekst u kojem je izjava dana, preciznije, uzet će u obzir podnositeljevu ulogu u društvu (je li javna osoba, političar, novinar..), status osoba na koje se odnose konkretne izjave (također, je li izjava upućena političaru, privatnoj osobi, vladi..), širenje i potencijalni utjecaj izjava i konačno prirodu i ozbiljnost miješanja u slobodu izražavanja. ; Weber, A., Manual on Hate Speech, Strassbourg, 2009., str. 30.-47.

²¹ Factsheet – Hate speech, lipanj 2022, ESLJP

²² Čl. 17. glasi: „Ništa se u ovoj Konvenciji ne može tumačiti kao da uključuje za bilo koju državu, skupinu ili pojedinca neko pravo da se upusti u neku djelatnost ili da izvrši neki čin koji bi smjerali na uništenje prava ili sloboda priznatih u ovoj Konvenciji ili na njihovo ograničenje u većoj mjeri nego što se u njoj predviđa“

²³ *Ždanoka protiv Latvije*, zahtjev broj 58278/00, presuda od 16. ožujka 2016., §99

²⁴ *Pastörs protiv Njemačke*, zahtjev broj 55225/14, presuda od 3. listopada 2019, §46

²⁵ *Perinçek protiv Švicarske*, zahtjev broj 27510/08, presuda od 15. listopada 2015, §114

²⁶ *Varela Geis protiv Španjolske*, zahtjev broj 61005/09, presuda od 5. svibnja 2013., §40

²⁷ Munivrana Vajda, Maja, Šurina Marton, Andrea, Gdje prestaju granice slobode izražavanja, a počinje govor mržnje? Analiza hrvatskog zakonodavstva i prakse u svjetlu europskih pravnih standarda, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, Vol. 23 No. 2, 2016., str. 458.

²⁸ *Seurot protiv Francuske*, zahtjev broj 57383/00, presuda od 18. svibnja 2004.

- b) pristup postavljanja ograničenja iz st. 2. čl. 10. O tom će pristupu biti riječ dalje u tekstu.

Ključna presuda za determiniranje temeljnih elemenata slobode izražavanja i njenih ograničenja upravo je ranije citirana *Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stoga ćemo ju posebno izdvojiti i obraditi.

Naime, Richard Handyside bio je vlasnik izdavačke kuće koja je tiskala "*Malu crvenu školsku knjigu*" koja je služila obrazovanju djece, a ujedno je sadržavala i dijelove o seksualnom obrazovanju. No, londonski su sudovi smatrali da je knjiga nemoralna i da joj je cilj zvesti veliku većinu djece koja će ju čitati. S obzirom da, prema mišljenju tih sudova, podnositelj nije dokazao opravdanost publikacije, niti da je ona u javnom interesu, odredili su mu novčanu kaznu i naredili da se knjige unište. Podnositelj se obratio Sudu smatrajući da su mu londonski sudovi takvim mjerama povrijedili pravo na slobodu izražavanja²⁹.

Sud u presudi ističe važnost slobode izražavanja kao stupa demokratskog napretka i pluralizma³⁰ te upozorava da se upravo ta sloboda odnosi i na šokantne, pa čak i uvredljive ideje³¹. Nadalje utvrđuje da kaznena osuda, zaplijena i oduzimanje stvari neupitno predstavljaju "miješanje javne vlasti" u ostvarivanje slobode izražavanja. Takvo će miješanje predstavljati "kršenje" čl. 10. ukoliko ne potpada pod neku od iznimaka predviđenih st. 2.³² Usto, iako ističe iznimnu važnost slobode izražavanja za napredak demokratskog društva, Sud napominje da postoji mogućnost „uvjeta“, „kazni“ i „ograničenja“ navedene slobode koji moraju biti razmjerni legitimnom cilju kojem se teži. Shodno tome, Sud napominje da tko god koristi svoju slobodu izražavanja preuzima određene "dužnosti i odgovornosti".³³ Potom je naglašena supsidijarnost Suda prema nacionalnim sudovima čija je zadaća prvenstvena zaštita prava građana u smislu da domaći sudovi imaju početnu procjenu realnosti hitne društvene potrebe (*pressing social need*)³⁴ miješanja države u

²⁹ Provodeći test proporcionalnosti, Sud je utvrdio da je navedeno „miješanje“ bilo propisano zakonom, imalo je legitiman cilj zaštite morala te je bilo nužno u demokratskom društvu. Stoga je zaključio da nije došlo do povrede prava na slobodu izražavanja.

³⁰ *Handyside*, Loc. cit.

³¹ *Handyside*, loc. cit.

³² *Ibid.*, §43

³³ *Ibid.*, §49

³⁴ „Svaka država ugovornica oblikovala je svoj pristup u svjetlu situacije na svom teritoriju; uzeli su u obzir, između ostalog, različita gledišta koja tamo prevladavaju o zahtjevima zaštite morala u demokratskom društvu.“; *Ibid.*, §57

slobodu izražavanja pojedinca (putem ograničenja, kazne i sl.). U takvim situacijama, Sud napominje da države imaju određenu marginu diskrecije³⁵, no, ujedno upozorava da države nemaju neograničenu moć procjene, jer je na njemu konačna odluka je li konkretno ograničenje bilo u skladu s Konvencijom³⁶. Takav nadzor tiče se i cilja osporavane mjere i njezine "nužnosti". Sud ujedno napominje da on svakako ne obvezuje države ugovornice na uvođenje prethodne cenzure kako bi se izbjegle moguće povrede čl. 10.³⁷.

Temelje demokratskog i pluralističkog društva čine tolerancija i poštivanje jednakog dostojanstva prema svim ljudskim bićima. Imajući to na umu, nekada se može smatrati nužnim u određenim demokratskim društvima sankcionirati ili čak spriječiti sve oblike izražavanja koji šire, potiču, promiču ili opravdavaju mržnju na temelju netolerancije. No, to je moguće jedino pod uvjetom da su sve 'formalnosti', 'uvjeti', 'ograničenja' ili izrečene "kazne" razmjerne su legitimnom cilju kojem se teži³⁸. Sud napominje da st. 2. čl. 10. doista definira granice ostvarivanja slobode izražavanja³⁹. Dakle, ostvarivanje sloboda zajamčenih čl. 10. Konvencije obuhvaća dužnosti i odgovornosti, stoga ono može biti podvrgnuto formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom, koji su u demokratskom društvu nužni. Navedena ograničenja⁴⁰ moraju biti strogo tumačena, a potreba za njima mora biti uvjerljivo utvrđena. Ta je praksa praćena i u presudi U-III/993/2020⁴¹. Ovdje je riječ o mogućim „ograničenjima“ prava na slobodu izražavanja, koje proizlaze iz čl. 10. st. 2. Konvencije⁴².

³⁵Ibid., §48

³⁶Dakle, Sud će odlučiti, na temelju podataka koji su mu dostupni, jesu li države usitinu opravdale razloge poduzetih mjera "miješanja" u slobodu izražavanja. Ibid., §50

³⁷Ibid., §58

³⁸*Erbakan protiv Turske*, zahtjev broj 59405/00, presuda od 6. srpnja 2006., §56.

³⁹*MoNarodne novine protiv Švicarske*, zahtjev broj 73604/01, presuda od 21. rujna 2006., §66

⁴⁰ „...ograničenje slobode izražavanja možemo naći u izricanju novčanih kazni, zapljeni slika, zabrani distribucije knjiga, letaka, zabrani objavljivanja novinskih članaka odnosno cenzuri prije objavljivanja koja se smatra najopasnijim oblikom miješanja, zabrani prikazivanja filma, pa čak i zatvorskim kaznama“, Marochini Zrinski, Maša, Kvaternik, Anamarija: Očuvanje autoriteta i nepristranosti sudbene vlasti kao dopušteno ograničenje prava na slobodu izražavanja- hrvatska i konvencijska perspektiva; Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 58, 4/2021, str. 1058.

⁴¹ Presuda U-III/993/2020 Ustavnog suda od 08.04.2021.

⁴² Čl. 10. st. 2. Konvencije glasi: ; Kako ostvarivanje tih sloboda obuhvaća dužnosti i odgovornosti, ono može biti podvrgnuto formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom, koji su u demokratskom društvu nužni radi interesa državne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javnog reda i mira, radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala, radi zaštite ugleda ili prava drugih, radi sprečavanja odavanja povjerljivih informacija ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudbene vlasti.“

Važno je napomenuti da navedena ograničenja moraju biti u javnom interesu. Što potpada pod pitanje javnog interesa, Sud definira u presudi *Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske*⁴³, pa tako navodi: pitanja koja utječu na javnost u tolikoj mjeri da ona može legitimno iskazati interes za njih, koja privlače pažnju javnosti ili koja je u značajnoj mjeri zabrinjavaju, te ujedno i na pitanja koja mogu izazvati značajne kontroverze, koja se odnose na važno društveno pitanje ili koja uključuju problem za koji bi bilo u interesu javnosti da o njemu bude obaviještena.

Dakle, sloboda izražavanja podložna je iznimkama, no one se moraju strogo tumačiti, a potrebu za bilo kakvim ograničenjima potrebno je uvjerljivo utvrditi⁴⁴. U slučajevima kada država navedenim „ograničenjima“ intervenira u slobodu izražavanja pojedinca, Sud će putem *testa proporcionalnosti* provjeriti odgovara li to „miješanje“ dopuštenim iznimkama iz st. 2. čl. 10.

2. 1. Test proporcionalnosti

Sud u svakom pojedinom slučaju *in concreto* provjerava jesu li određene mjere državnih vlasti predstavljale miješanje u ostvarivanje slobode izražavanja podnositelja zahtjeva. Navedene se mjere najčešće pojavljuju u obliku formalnosti, uvjeta, ograničenja ili kazne⁴⁵. Ukoliko Sud uistinu utvrdi da je došlo do miješanja, njegov je slijedeći korak putem testa proporcionalnosti provjeriti jesu li zadovoljeni standardi⁴⁶ nužni da bi se navedeno miješanje moglo smatrati opravdanim. Točnije rečeno, utvrđuje je li miješanje bilo „propisano zakonom“, je li „težilo ostvarenju legitimnog cilja“ te je li miješanje bilo „nužno u demokratskom društvu“.

2. 1. 1. Test „zakonitosti miješanja“

Kada govorimo o „zakonitosti miješanja“, zapravo govorimo o nužnom postojanju pravne osnove⁴⁷ za uplitanjem države u slobodu izražavanja. Države potpisnice Konvencije smiju odrediti ograničenja, formalnosti ili uvjete samo ako postoji domaća zakonska norma koja predviđa takvo postupanje⁴⁸. Da bi se određena norma smatrala zakonom⁴⁹, ona mora biti dostupna i predvidljiva⁵⁰

⁴³ *Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy protiv Finske*, zahtjev broj 931/13, presuda od 27. lipnja 2017., §171

⁴⁴ *Stoll protiv Švicarske*, zahtjev broj 69698/01, presuda od 10. prosinca 2007., §101

⁴⁵ *Wille protiv Lihtenštajna*, zahtjev broj 28396/95, presuda od 28. listopada 2019., §43

⁴⁶ *Özgür Gündem protiv Turske*, zahtjev broj 23144/93, presuda od 16. ožujka 2000., §57

⁴⁷ Op. cit., (bilj. 13.), §28

⁴⁸ Weber, op. cit. (bilj. 20.), str. 30.

⁴⁹ „Zakon“ je odredba na snazi kako su je nadležni sudovi protumačili“; *NIT S.R.L. protiv Moldavije*, zahtjev broj 28470/12, presuda od 5. travnja 2022., §158

⁵⁰ *Sunday Times protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev broj 13166/87, presuda od 29. ožujka 1979., §49

te dovoljno precizno formulirana kako bi građani mogli regulirati svoje ponašanje i predvidjeti posljedice⁵¹ koje određena radnja može za sobom povući⁵².

2. 1. 2. Test „legitimnosti cilja koji se nastoji postići miješanjem”

Da bi miješanje bilo u skladu s Konvencijom, ono mora težiti ostvarenju nekog od legitimih ciljeva koji su taksativno navedeni u st. 2. čl. 10. Tako je, prema mišljenju Suda, postojao legitiman cilj za miješanjem države u slobodu izražavanja podnositelja radi održavanja javne sigurnosti, obrane reda i sprječavanja kriminala⁵³. Također, legitiman je cilj težio zaštititi ugleda osobe⁵⁴, zaštititi poslovnog ugleda i interesa pravne osobe⁵⁵, sprječavanje nereda i borbi protiv rasizma i diskriminacije na sportskim natjecanjima⁵⁶ te održavanju autoriteta i nepristranosti pravosuđa⁵⁷.

2. 1. 3. Test „nužnosti miješanja u demokratskom društvu”

Nužnost u demokratskom društvu podrazumijeva hitnu društvenu potrebu (*pressing social need*) za miješanjem u slobodu izražavanja. Dakle, miješanje neće biti dopušteno ukoliko društvena potreba nije bila hitna, iako je ona uistinu postojala. Pritom moramo imati na umu da predmetna ograničenja čl. 10. moraju biti primjerena i razmjerna legitimnom cilju kojem služe⁵⁸.

Sud provodeći test nužnosti u demokratskom društvu, mora utvrdi je li miješanje kojemu se prigovara bilo u skladu s neodgodivom društvenom potrebom. Prilikom *procjene pressing social need*, Sud naglašava da države potpisnice Konvencije imaju određenu slobodu procjene postojanja takve potrebe (*marginu diskrecije*)⁵⁹. Ta sloboda dolazi zajedno s europskim nadzorom koji obuhvaća i zakonodavstvo i odluke donesene u skladu s njim uključujući i odluke neovisnih sudova. Konačnu odluku o tome je li „ograničenje“ sukladno sa slobodom izražavanja koja je zaštićena člankom 10., ovlašten je donijeti Sud⁶⁰. Prilikom provođenja navedenog nadzora, Sudu

⁵¹ „Te posljedice ne moraju biti predvidljive s apsolutnom sigurnošću.“...“ Iako je izvjesnost poželjna, ona može dovesti do pretjerane rigidnosti, a zakon mora biti u stanju držati korak s promjenjivim okolnostima.“ ; Op. cit. (bilj. 48), §159

⁵² Op. cit., (bilj. 25.), §131.

⁵³ *Leroy protiv Francuske*, zahtjev broj 36109/03, presuda od 2. listopada 2008., §36

⁵⁴ *Nilsen i Johnsen protiv Norveške*, zahtjev broj 23118/93, presuda od 9. rujna 1998., §53

⁵⁵ Marunić protiv Hrvatske, zahtjev broj 51706/11, presuda od 28. ožujka 2017., §47

⁵⁶ Šimunić protiv Hrvatske, zahtjev broj 20373/17, presuda od 22. siječnja 2019., §, §42

⁵⁷ *Baka protiv Mađarske*, zahtjev broj 20261/12, presuda od 23. lipnja 2016., §156

⁵⁸ Mijić Vulinović, Ivana, Ograničenja slobode izražavanja u Republici Hrvatskoj u odnosu na međunarodno pravo, s posebnim osvrtom na presude Europskog Suda, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 58, 3/2021, str. 967.-968.

⁵⁹ *Stoll*, Loc. cit.

⁶⁰ Radobuljac protiv Hrvatske, zahtjev broj 51000/11, presuda od 28. lipnja 2016., §56

nije u cilju zauzeti mjesto nadležnih domaćih sudova već on na temelju članka 10. ocjenjuje odluke koje su sudovi donijeli temeljem svoje slobodne ocjene. To ne znači da je nadzor ograničen na utvrđivanje je li tužena država svoje diskrecijske ovlasti koristila razumno, pažljivo ili u dobroj vjeri, nego će Sud navedeno miješanje razmotriti u svjetlu slučaja u cjelini, provjeriti jesu li razlozi koje su nacionalne vlasti navele da ga opravdaju relevantni i dostatni te procijeniti je li ono bilo razmjerno legitimnom cilju koji se želi postići⁶¹.

Isto tako, da bi neku mjeru mogli smatrati razmjernom i nužnom u demokratskom društvu, ne smije postojati nijedan drugi način za postizanje istog cilja koji bi manje ozbiljno zadirao u slobodu izražavanja⁶². Dakle, poštujući načelo supsidijarnosti, takvu bi mjeru trebalo primjenjivati tek kada smo iskoristili sva raspoloživa sredstva koja manje zadiru u slobodu izražavanja od nje⁶³.

2. 2. Uspostavljanje pravične ravnoteže između suprostavljenih prava

U slučajevima kada uživanje i ostvarivanje prava na slobodu izražavanja dovodi do miješanja u druga prava i slobode zajamčene Konvencijom, a i obrnuto, Sud će ispitati jesu li domaće vlasti uspostavile pravičnu ravnotežu između zaštite suprostavljenih prava⁶⁴.

Tu je zapravo riječ o pravima u koja se država može miješati samo pod određenim propisanim uvjetima. Stoga je prilikom sukoba tih prava nužno vagati sukobljene interese i uravnotežiti ih⁶⁵. Važno je naglasiti da zadaća uspostavljanja ravnoteže prvenstveno leži na nacionalnim sudovima. Sud će tek podredno provesti tzv. „*test pravedne ravnoteže*“ kada domaći sudovi nisu pravilno uspostavili ravnotežu između dva suprostavljena prava koja uživaju istu razinu zaštite. Tako je domaći sud u presudi Gž-1205/2019-2⁶⁶ uspostavljao ravnotežu između suprostavljenih čl. 8 i čl. 10.

⁶¹ *Stoll*, loc. cit.

⁶² *Glor protiv Švicarske*, zahtjev broj 13444/04, presuda od 30. travnja 2009., §94

⁶³ Tako je Sud potvrdio da je došlo do povrede prava iz čl. 10. u slučaju turskih sudova koji su odlučili blokirati pristup Google stranicama koje hostiraju internet stranice protiv čijeg se vlasnika vodi kazneni postupak zbog vrijeđanja sjećanja na Atatürka. Sud je utvrdio kako domaći sudovi, prilikom donošenja odluke o blokiranju internetskih stranica, nisu uzeli u obzir načelo razmjernosti jer je razvidno kako su mogli donijeti puno blažu i manje ekstremnu mjeru koja poseže u slobodu izražavanja podnositelja.; Op. cit. (bilj. 14.), § 64.

⁶⁴ Op. cit., (bilj. 25.), §274.

⁶⁵ Horvat, L., Ramadanović, V., Presude i odluke Europskog suda za ljudska prava u predmetima Republike Hrvatske zbog povrede prava na slobodu izražavanja – s posebnim osvrtom na presudu N. Š. protiv Hrvatske, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb)*, vol. 28, broj 2/2021, str. 408.

⁶⁶ Presuda Gž-1205/2019-2 Županijskog suda u Splitu od 11. lipnja 2019.

Ustaljena je praksa Suda po kojoj svatko može uživati prava i slobode zajamčene Konvencijom, sve dok takvo uživanje ne ograničava druge osobe u istom takvom uživanju njihovih prava. Prilikom uspostavljanja ravnoteže, potrebno je poštivati ustaljena opća načela⁶⁷ Suda i s tim u vezi: 1.) ishod testa pravedne ravnoteže ne bi trebao varirati ovisno o tome koja je strana⁶⁸ podnijela zahtjev; 2.) prema čl. 10. države potpisnice Konvencije imaju polje slobodne procjene pri procjeni je li i u kojoj mjeri miješanje u pravo na slobodu izražavanja potrebno. To je polje procjene dalje podložno europskom nadzoru; 3.) Izbor sredstava za osiguranje poštivanja prava zajamčenih Konvencijom je stvar koja spada u polje slobodne procjene države potpisnice, bilo da su obveze na njemu pozitivne ili negativne; 4.) ukoliko su se države potpisnice pridržavale prakse i načela Suda, bit će potrebni jaki razlozi da Sud zamijeni svoje stajalište sa stajalištem domaćih sudova.

2. 3. Nedopušteni oblici izražavanja po Konvenciji

U skladu s poimanjem Konvencije kao „*živućeg organizma*“⁶⁹ Sud napominje kako se Konvencija mora tumačiti u svjetlu današnjih uvjeta te da je ona pod utjecajem razvoja i općeprihvaćenih standarda društva. S tim u vezi, Sud kroz svoju praksu kontinuirano određuje kriterije po kojima će se određene oblike izražavanja smatrati nedopuštenim jer proturiječe Konvenciji.

„Neprihvatljivo je ostvarivanje prava na slobodu izražavanja kad se ono ostvaruje izražavanjem ideja i misli, informacijama i njihovim širenjem na osobito ponižavajući i uvredljiv način. Upotrebu takvog jezika u ostvarivanju prava na slobodu izražavanja ne opravdava ni javni interes ni bilo koja stvar od općeg značaja.“⁷⁰

Dakle, konkretni izrazi koji predstavljaju govor mržnje te koji mogu biti uvredljivi određenim osobama ili grupama, nisu zaštićeni člankom 10. Konvencije⁷¹. Nadalje, rasističko i netrepeljivo ponašanje te javno pozivanje na mržnju prema ljudima različitog „vjerskog ili etničkog identiteta...nespojivo je s temeljnim demokratskim vrijednostima“⁷². Sud će određena ponašanja inspirirana totalitarnom doktrinom ili koja izražavaju ideje koje predstavljaju prijetnju demokratskom poretku i podložne su dovesti do obnove totalitarnog režima proglasiti nespojivima

⁶⁷ Op. cit., (bilj. 25.), §198

⁶⁸ Ovim se zapravo konstatira da je nebitno je li zahtjev podnijela strana koja se poziva na čl. 10 ili ona koja se poziva na čl. 8 jer u načelu prava prema ovi članci zaslužuju jednako poštovanje.

⁶⁹ *Tyrer protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev broj 5856/72, presuda od 25. travnja 1978., §31

⁷⁰ Op. cit., (bilj.9.), Str 405

⁷¹ *Jersild protiv Danske*, zahtjev broj 15890/89, presuda od 8. srpnja 1993, §35

⁷² Op. cit. (bilj. 56.), §44

s vrijednostima Konvencije⁷³. Nije dopušteno pozvati se na slobodu izražavanja prilikom općih i žestokih napada na vjersku skupinu⁷⁴; širenja ideja koje su rasno diskriminirajuće⁷⁵ te upućivati izjave koje bi mogle biti smatrati govorom mržnje ili veličanjem ili poticanjem na nasilje⁷⁶. Nadalje, Sud je kroz svoju praksu nebrojeno puta upozorio da određene vrste govora, kao što su nepristojni i bestidni govori nemaju bitnu ulogu u izražavanju ideja te da uvredljive izjave mogu pasti izvan zaštite slobode izražavanja kada je jedina namjera te uvredljive izjave vrijeđanje⁷⁷. Isto tako, Sud smatra da izjave podnositelja koje su se uglavnom odnosile na vulgarni i uvredljiv jezik padaju izvan zaštite čl. 10. Konvencije jer predstavljaju bezobzirno klevetanje i jer je njihova jedina svrha vrijeđanje.⁷⁸

Kao što smo prethodno naveli, postoji mogućnost dopuštenog ograničenja takvog govora, pa tako u presudi *Gündüz protiv Turske*⁷⁹ Sud izrijeком navodi kako se u određenim demokratskim društvima može, kao pitanje principa, smatrati nužnim sankcioniranje ili čak sprječavanje svih oblika izražavanja koji šire, potiču, promoviraju ili opravdavaju mržnju koja se zasniva na netoleranciji ukoliko su nametnute 'formalnosti', 'uvjeti', 'ograničenja' ili 'kazne' razmjerne legitimnom cilju kojem se teži⁸⁰. Također, može se smatrati nužnim sankcionirati ili čak i spriječiti sve oblike izražavanja koji šire, potiču, promoviraju ili opravdavaju mržnju utemeljenu na netoleranciji⁸¹.

No, Sud ipak upozorava da česta zabrana javnih izjava nije prihvatljiva kao opravdana jer bi takvo ponašanje kao posljedicu moglo dovesti do nastanka cenzure⁸². Bilo kakav oblik cenzure može obeshrabriti kritičko i javno izražavanje mišljenja⁸³. S tim u vezi, treba istaknuti da je

⁷³ *Communist Party of Germany protiv Njemačke*, zahtjev broj 250/57, presuda od 20. srpnja 1957; B.H, M.W, H.P i G.K. protiv Austrije, zahtjev broj 12774/87, presuda od 12. listopada 1989; *NachtmaNarodne novine protiv Austrije*, zahtjev broj 36773/97, presuda od 9. rujna 1998; *Schimanek protiv Austrije*, zahtjev broj 32307/96, presuda od 1. veljače 2000.

⁷⁴ *Norwood protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev broj 23131/03, presuda od 16. studenog 2004.

⁷⁵ *Glimmerveen i Haqenbeek protiv Nizozemske*, zahtjev broj 8348/78, 8406/78, presuda od 11. listopada 1979.

⁷⁶ *Gürbüz i Bayar protiv Turske*, zahtjev broj 8860/13, presuda od 23. srpnja 2019.

⁷⁷ *Rujak protiv Hrvatske*, zahtjev broj 57942/10, presuda od 2. listopada 2012., §29

⁷⁸ *Ibid.*, §30

⁷⁹ *Gündüz protiv Turske*, zahtjev broj 35071/97, presuda od 4. prosinca 2003., §40

⁸⁰ Kaznenopravne odredbe usmjerene protiv izražavanja koje raspiruje, promiče ili opravdava nasilje, mržnju ili netoleranciju potrbno je jasno i precizno definirati i strogo ih tumačiti kako bi se izbjegla situacija u kojoj diskrecijska ovlast države za kazneni progon za takva kaznena djela postaje preširoka potencijalno podložna zlouporabi kroz selektivnu provedbu; *Savva Terentyev protiv Rusije*, zahtjev broj 10692/09, presuda od 28. kolovoza 2018., §58-59

⁸¹ *Erbakan protiv Turske*, loc. cit.

⁸² *Gözel i Özer protiv Turske*, zahtjev broj 43453/04 i 31098/05, presuda od 6. srpnja 2010., §63

⁸³ Op. cit., (bilj. 19.), §79

cenzura po Ustavu zabranjena⁸⁴. Zabranu cenzure tumačimo kao zabranu „oficijelnog nadzora državnih tijela nad sredstvima javnog priopćavanja“, koja bi, u slučaju da nije zabranjena, dovela do toga da sredstva javnog priopćavanja „mogu objavljivati samo ono što nadležni cenzori odobre.“⁸⁵. Druga krajnost s kojom se možemo susresti je opasnost od autocenzure. To je situacija „gdje ljudi u medijima, svjesni prilika u kojima djeluju i rizika povezanih sa slobodnim izvješćivanjem, sami strogo vode računa da ne povrijede osjećaje vlasti i njezinih dužnosnika“⁸⁶. Autocenzuru⁸⁷ trebamo sagledati kao „instrument koji otežava ili u cijelosti sprečava ostvarivanje prava na slobodu izražavanja putem objave ideja i misli u medijima“ i ujedno upozoriti da postoje situacije u kojima može biti čak teža od same službene cenzure⁸⁸.

3. JUDIKATURA SUDA U PRESUDAMA PROTIV REPUBLIKE HRVATSKE

U ovom ćemo odlomku proučiti pojedine presude donesene protiv Republike Hrvatske vezane za slobodu izražavanja; razmotriti „mjere“ koje su državne vlasti donijele protiv podnositelja te jesu li te „mjere“ predstavljale dopušteno ograničenje slobode izražavanja predviđeno čl. 10. st. 2. Konvencije i u konačnici jesu li tijela državnih vlasti povrijedila podnositeljevo pravo na slobodu izražavanja.

3.1. RADOBULJAC PROTIV HRVATSKE⁸⁹

a.) Činjenično stanje

Podnositelj zahtjeva prigovara da je odluka Općinskog suda u Vukovaru, kojim mu je izrečena novčana kazna zbog vrijeđanja suda, povrijedila njegovo pravo na slobodu izražavanja. Naime, podnositelj zahtjeva je odvjetnik i zastupao je svoju stranku u postupku. Navedeni sud zakazuje ročište na kojem donosi odluku o mirovanju postupka. Podnositelj zahtjeva je, u ime tužitelja, izjavio žalbu protiv odluke o mirovanju postupka navodeći: „Naznačeno postupanje suca apsolutno je neprihvatljivo. Na takav način nastoji stvoriti dojam kako postupa u predmetnoj

⁸⁴ Čl. 38. st. 3., Ustava

⁸⁵ Smerdel, B., *Ustavno uređenje europske Hrvatske*, Zagreb, 2013. g., str. 320.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Zakonodavstvo koje vrlo široko suzbija izražavanje određenih vrsta mišljenja te koje potencijalne autore potiče na određeni oblik autocenzure može predstavljati miješanje u slobodu izražavanja i s timu vezi, navedeni autori mogu tvrditi da imaju status žrtve. *Vajnai protiv Mađarske*, zahtjev broj 33629/06, presuda od 8. srpnja 2008., §54.

⁸⁸ Op. cit., (bilj. 9.), str. 394.

⁸⁹ *Radobuljac*, loc. cit.

pravnoj stvari, dok se suštinski ročišta održavaju bez smislenog sadržaja.” Prvostupanjski sud kažnjava podnositelja zahtjeva novčanom kaznom zbog vrijeđanja suda⁹⁰. Podnositelj zahtjeva podnio je žalbu⁹¹ protiv te odluke, a zatim se obraća Sudu prigovarajući da su odluke ranijih sudova povrijedile njegovu slobodu izražavanja koja je zajamčena Ustavom i Konvencijom.

b.) Ocjena Suda

Nakon što je ispitao zahtjev podnositelja, Sud je zaključio da sudac koji je postupao u predmetu nije učinkovito vodio postupak te da izjava podnositelja nije bila uvredljiva. Također naglašava da je izjava podnositelja kritizirala samo ponašanje suca u konkretnom predmetu, a nije aludirala na sudbenu vlast kao cjelinu⁹² te da je ista bila interna komunikacija između podnositelja zahtjeva kao odvjetnika i žalbenog suda, čega opća javnost nije bila svjesna⁹³.

Sud nadalje ponavlja da čl. 10. ne jamči potpuno neograničenu slobodu izražavanja, te da izvršavanje te slobode nosi sa sobom „dužnosti i odgovornosti”. Navodeći da su suci dio temeljne institucije države Sud upućuje da oni kao takvi mogu biti predmet osobne kritike unutar dopuštenih granica, a ne samo na teoretski i općenit način. Ujedno, kada djeluju u službenom svojstvu mogu biti podvrgnuti širim granicama prihvatljive kritike od običnih građana⁹⁴.

Glede izjava podnositelja, Sud izjavljuje da je sloboda izražavanja odvjetnika povezana s neovisnošću pravne struke, što je ključno za učinkovito funkcioniranje poštenog pravosuđenja te da su odvjetnici dužni revno braniti interese svojih klijenata, što znači da oni ponekad moraju odlučiti trebaju li ili ne trebaju prigovoriti ili se žaliti na postupanje suda, kao što je i podnositelj postupio. No ipak, njihova kritika ne smije prijeći određene granice te ujedno trebamo jasno razlikovati kritiku i uvredu. Sud zaključuje da ako je jedina namjera bilo kojeg oblika izražavanja uvrijediti sud ili članove tog suda, odgovarajuća sankcija neće, u načelu, predstavljati povredu čl. 10. Konvencije⁹⁵. Također. Sud je stava da podnositelj zahtjeva nije prešao granice prihvatljive

⁹⁰ Sud u svojoj odluci navodi: „Ta izjava svakako vrijeđa sud i [dotičnog] suca, i kao takva predstavlja neprihvatljivu komunikaciju između suda i odvjetnika koji zastupa jednu od stranaka“.

⁹¹ U žalbi navodi da njegova izjava nije bila uvredljiva niti ponižavajuća te da pobijana odluka nema pravne osnove.

⁹² Ibid., §36

⁹³ Ibid., §62

⁹⁴ Ibid., §59

⁹⁵ Ibid., §61

kritike u smislu čl. 10. Konvencije, te zaključno s tim, miješanje o kojem je riječ ne može se smatrati „nužnim u demokratskom društvu”⁹⁶.

Na temelju svega navedenog, Sud je zaključio kako domaći sudovi nisu uspjeli postići pravu ravnotežu između potrebe da se zaštiti autoritet sudbene vlasti i potrebe da se zaštiti sloboda izražavanja podnositelja zahtjeva. Nadalje, upućuje da je u ovome predmetu miješanje u slobodu izražavanja podnositelja zahtjeva bilo propisano zakonom, te da se njime težilo ostvariti legitiman cilj održavanja autoriteta sudbene vlasti u smislu čl. 10. st. 2. Konvencije, no glede testa „nužnosti u demokratskom društvu” navodi da nije bilo „snažno prisutne društvene potrebe” da se ograniči sloboda izražavanja podnositelja zahtjeva. Također navodi da nacionalna tijela nisu dala „mjerodavna i dostatna” obrazloženja kako bi opravdala takvo ograničenje. Time je došlo do povrede prava na slobodu izražavanja podnositelja.

3. 2. RUJAK PROTIV HRVATSKE⁹⁷

a.) Činjenično stanje

Podnositelj je hrvatski državljanin srpskog etničkog podrijetla. Na svom radnom mjestu dolazi u sukob s drugim kolegama vojnicima pri čemu je izrekao veliki broj psovki i uvreda na račun vjere te državljanstva svojih kolega. Protiv podnositelja je županijski sud donio presudu⁹⁸ kojom ga proglašava krivim za kazneno djelo povrede ugleda Republike Hrvatske, te ga osuđuje na 6 mjeseci kazne zatvora. Podnositelj se pozvao da je navedenom presudom povrijeđena njegova sloboda izražavanja zajamčena Konvencijom.

b.) Ocjena Suda

Iako je Sud ovaj zahtjev proglasio nedopuštenim temeljem čl. 35. st. 3. (a) kao očigledno neosnovan, ujedno je naveo da iako je sloboda izražavanja temeljno pravo pojedinca nužno za napredak društva, ne isključuje se mogućnost da određene kategorije izražavanja nisu obuhvaćene

⁹⁶ Ibid., §69

⁹⁷ Loc. cit.

⁹⁸ U presudi sud navodi: „Objekt zaštite, kod izvršenja predmetnog kaznenog djela, je ugled Republike Hrvatske, njezino dostojanstvo, materijalizirano kroz navedene objekte radnji. Način izvršenja mora biti takav da je djelo poznato javnosti, da je javno učinjeno. Opisane radnje, tj. izvrgavanje ruglu, preziru, grubom omalovažavanju, upozoravaju da Zakon upućuje na veća ponižavanja, pakosti, mržnje, demonstrativnog neuvažavanja tih vrijednosti i simbola, da bi oni pred svijetom i građanstvom izgubili svoje dostojanstvo.... okrivljeni je javno izvrgao preziru i grubom omalovažavanju Republike Hrvatske i hrvatski narod. Dakle, navedene inkriminirajuće riječi upućuju na veće ponižavanje, pakost, demonstrativno neuvažavanje opisanih vrijednosti i simbola, čime su iste vrijednosti i simboli RH-a, iskazujući ih na taj način pred građanstvom (pripadnicima HV-a), izgubile svoje dostojanstvo.“; *ibid.*, §9

zaštitom članka 10. Konvencije⁹⁹. Kao jednu od najznačajnijih opservacija, Sud zamjećuje da određene vrste govora, kao što su nepristojni i bestidni govori nemaju bitnu ulogu u izražavanju ideja te da uvredljive izjave mogu pasti izvan zaštite slobode izražavanja kada je jedina namjera te uvredljive izjave vrijeđanje upućeno drugome¹⁰⁰. Imajući na umu da su se izjave podnositelja uglavnom odnosile na vulgarni i uvrjedljiv jezik, Sud smatra da podnositelj zahtjeva davanjem uvrjedljive izjave nije pokušavao „širiti informacije i ideje“, nego je, imajući na umu kontekst u kojem su te izjave bile dane, jedina namjera podnositelja bila da uvrijedi svoje suborce i svoje nadređene. Sud smatra da takvo „izražavanje“ pada izvan zaštite članka 10. Konvencije jer predstavlja bezobzirno klevetanje i jer je njegova jedina svrha bila vrijeđanje¹⁰¹.

3.3. MILJEVIĆ PROTIV HRVATSKE¹⁰²

a.) Činjenično stanje

Podnositelj zahtjeva obraća se Sudu jer smatra da je presudom domaćeg suda, kojim je osuđen za klevetu, došlo do povrede njegovog prava na slobodu izražavanja zajamčeno čl. 10. Konvencije. Protiv podnositelja vodio se kazneni postupak zbog optužbi za ratne zločine. U svom je završnom govoru podnositelj zahtjeva izrekao spornu izjavu¹⁰³ upućenu I.P., na što je I.P. podigao privatnu tužbu zbog klevete protiv podnositelja. Domaći su sudovi bili mišljenja¹⁰⁴ da je podnositelj tom izjavom u završnom govoru počinio štetu časti i ugledu tužitelju te ga osuđuju¹⁰⁵ za klevetu.

⁹⁹ Ibid., §27

¹⁰⁰ Ibid., §29

¹⁰¹ Ibid., §30

¹⁰² *Miljević protiv Hrvatske*, zahtjev broj 68317/13, presuda iz 25. lipnja 2020.

¹⁰³ Podnositelj zahtjeva izjavio je: „[ovo] je politički montiran proces kojeg je [rodonačelnik] I.P., koji je kontaktirao svjedoke optužbe i koji je direktno izvršio utjecaj na svjedoke i instruirao ih o načinu na koji će svjedočiti u ovom kaznenom postupku, a također bio i inicijator medijskih televizijskih emisija i napisao u kojima će mene označiti kao zločinca“. Ta je izjava unijeta u zapisnik, no podnositelj zahtjeva je tvrdio da je sutkinja parafrazirala njegove riječi.

¹⁰⁴ Općinski je sud bio stava sporne tvrdnje podnositelja, koje su ujedno neistinite, neprovjerene i neargumentirane, nisu išle za time da sebe obrani nego da I.P.-a ocрни u javnosti.

¹⁰⁵ U presudi je sadržano: „Posve je jasno da označavanje neke osobe inkriminiranim navodima toj osobi čini veliku štetu časti i ugledu jer svakako nije ništa pozitivno niti dobro biti [predstavljen kao] predvodnik zločinačke organizacije ili poticatelj svjedoka na davanje lažnih iskaza, poticatelj podnošenja lažnih kaznenih prijava i slično. Radi toga se ne može prihvatiti tvrdnja okrivljenika da je to što je rekao u završnoj riječi bilo u žaru njegove obrane, već je isto po ocjeni ovoga suda bilo isključivo namijenjeno blaćenju ugleda [I.-a] kojemu je pripisao neograničene i nezakonite moći utjecaja na kazneni postupak protiv okrivljenika, a što je posve neprihvatljivo, jer na taj način [podnositelj zahtjeva] podcjenjuje i cjelokupni pravosudni sustav Republike Hrvatske u čijoj nadležnosti je procesuiranje kaznenih djela i zakonito provođenje kaznenih postupaka protiv počinitelja“. Ibid., §24

b.) Ocjena Suda

Prilikom ispitivanja miješanja u podnositeljevu slobodu izražavanja, Sud mora uzeti u obzir: narav osporenih izjava i kontekst u kojem su iznesene; ispitati jesu li se odnosile na argumente dane u vezi s obranom podnositelja zahtjeva; činjeničnu osnovu izjava i posljedice za I.P.-a; te prirodu i ozbiljnost izrečene sankcije¹⁰⁶.

Nadalje, Sud zapaža da je pravo na zaštitu ugleda zaštićeno člankom 8. Konvencije¹⁰⁷, te da u slučajevima kada, zbog interesa „zaštite ugleda ili prava drugih“ dolazi do primjene članka 8., Sud može biti obvezan provjeriti jesu li domaće vlasti uspostavile pravičnu ravnotežu između prava zajamčenih čl. 8. i čl. 10.¹⁰⁸.

Također, prema riječima Suda, iako pravo na slobodu izražavanja nije neograničeno, jednakost stranaka u postupku te poštenost postupka općenito podržavaju slobodnu razmjenu argumenata između stranaka. Imajući to na umu, ograničenje slobode izražavanja, pa makar i u sferi blaže kaznene sankcije, samo u iznimnim okolnostima može prihvatiti kao nužno u demokratskom društvu¹⁰⁹.

U pitanjima koja se odnose na slobodu izražavanja obrane u sudnici u kontekstu kaznenog postupka, Sud napominje da je inače potrebno suzdržati se od pribjegavanja kaznenom postupku¹¹⁰. Nadalje, optuženiku treba osigurati da slobodno govori bez straha da će biti tužen zbog klevete kada god se njegov govor odnosi na izjave i argumente dane u vezi s njegovom obranom¹¹¹. S obzirom da su izjave podnositelja dane kao argumenti obrane tijekom kaznenog postupka Sud donosi zaključak da, iako su te izjave bile pretjerane, nisu predstavljale zlonamjerne optužbe protiv I.P.-a.

Dakle, Sud zaključuje da domaći sudovi nisu uspostavili pravičnu ravnotežu između podnositeljeve slobode izražavanja iz čl. 10. s jedne strane i interesa I.P.-a za zaštitu njegova ugleda iz čl. 8. s druge strane. Time navodi da je ograničenje podnositeljeve slobode izražavanja

¹⁰⁶ Ibid., §68

¹⁰⁷ *Denisov protiv Ukrajine*, zahtjev broj 76639/11, presuda od 25. rujna 2018., §97

¹⁰⁸ Op. cit., (bilj. 102.), §50

¹⁰⁹ Ibid., §54

¹¹⁰ Ibid., §57

¹¹¹ Ibid., §65

neupitno te da je isto bilo propisano zakonom¹¹² i imalo legitiman cilj¹¹³, no nije postojala nužnost u demokratskom društvu za miješanjem države slobodu izražavanja i time dovelo do povrede prava na slobodu izražavanja podnositelja.

3. 4. ŽUGIĆ PROTIV HRVATSKE¹¹⁴

a.) Činjenično stanje

Protiv podnositelja donijeta je presuda u građanskom postupku, na koju je on uložio žalbu. U toj je žalbi, između ostalog, podnositelj iznio svoje primjedbe¹¹⁵ na presudu, za koje je sutkinja J.G.F. smatrala da su uvreda za nju i isto tako za sud kao instituciju, te donijela odluku¹¹⁶ kojom je podnositelju zahtjeva izrekla novčanu kaznu. Podnositelj je smatrao da su domaći sudovi proizvoljno protumačili njegove izjave i smatra da mu je novčanom kaznom povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja.

b.) Ocjena Suda

U ovom je predmetu Sud imao zadaću provjeriti je li postignuta ravnoteža između, s jedne strane, potrebe da se zaštiti autoritet sudbene vlasti i, s druge strane, zaštite slobode izražavanja podnositelja zahtjeva.

Prema njegovom mišljenju, izricanje novčane kazne podnositelju zahtjeva za vrijeđanje suda u predstavlja miješanje u njegovu slobodu izražavanja, zajamčenom čl. 10. st. 1. Konvencije.

Nadalje, Sud naglašava da su sudovi država jamci pravde te imaju temeljnu ulogu vladavine prava, stoga trebaju uživati povjerenje javnosti. Sudovi su javne institucije, nisu imuni na kritiku, ali ih

¹¹² Ibid., §46

¹¹³ Ibid., §47

¹¹⁴ Žugić protiv Hrvatske, zahtjev broj 3699/08, presuda od 31. svibnja 2011.

¹¹⁵ “Indikativno je ovdje napomenuti, da je sutkinja prije diktata izreke presude upitala tuženog, hoće li “ovo platiti”, a na što je tuženik odgovorio “što Vam pada napamet?”, i je li ona proučila spis... Sutkinja se ljutito okrenula sa stolice na bok i zapisničarki izdiktirala izreku presude u ime RH, navodeći komičan izraz da stranke traže obrazloženje presude - kao da u kontradiktornom postupku postoje presude bez obrazloženja ili pouke o pravnom lijeku. Nažalost, ove dijaloge sutkinje i tuženoga, sud nije unio u zapisnik. Kakva li je ovo sudačka profesionalnost!”

¹¹⁶ U odluci je navedeno: Sve navedeno predstavlja uvredu suda te citirani navodi izlaze iz okvira potrebnog poštovanja suda, pa čak pokušavaju učiniti upitnim znanje i stručnost konkretnog suca, što je nedopustiv način komuniciranja stranaka sa sudom jer predstavlja izravno vrijeđanje suca kao osobe, implicirajući njegovo stručno neznanje i nesposobnost za obavljanje sudačke funkcije.. Pri odmjeravanju novčane kazne sud je imao u vidu da je tuženik uvrijedio ne samo sud kao instituciju nego i suca kao osobu, zbog čega ga je valjalo temeljem čl. 110. u vezi sa čl. 10. [Zakona o parničnom postupku] novčano kazniti.”

treba štiti od neutemeljenih napada. Iako stranke svakako imaju pravo davati primjedbe na pravosuđe kako bi zaštitile svoja prava, njihova kritika nikada ne smije prijeći određene granice¹¹⁷.

Sud je stava da su sporne izjave izrečene na omalovažavajući i drzak način, bile kritika prvostupanjske presude i načina na koji je sutkinja J.G.F. vodila postupak, a ujedno su podrazumijevale i da je ona neznalica i nesposobna.

S obzirom na sve navedeno, Sud je donio zaključak da su razlozi koje su dali domaći sudovi u potporu svojih odluka "mjerodavni i dostatni", da novčana kazna izrečena podnositelju zahtjeva nije nerazmjerna legitimnom cilju, da je miješanje bilo propisano zakonom i imalo legitiman cilj, ali nije bilo nužno u demokratskom društvu. Stoga nije došlo do povrede prava na slobodu izražavanja.

3. 5. MARUNIĆ PROTIV HRVATSKE¹¹⁸

a.) Činjenično stanje

Podnositeljica zahtjeva bila je direktorica općinskog komunalnog društva te je na račun svog rada primila kritike putem članka u dnevnim novinama. Na te je članke podnositeljica odgovorila izjavom¹¹⁹ u tim istim novinama. Zbog tog je istupa u medijima, skupština društva u kojem je podnositeljica bila zaposlena odlučila da joj da izvanredni otkaz ugovora o radu, jer je taj istup smatrala štetnim za poslovni ugled društva. Podnositeljica se obraća Sudu jer smatra da je nezakonitim otkazom zbog njezinog istupa u medijima došlo do povrede njezinog prava na slobodu izražavanja.

b.) Ocjena Suda

Sud, a ujedno i Vlada RH, ne osporavaju činjenicu kako je izvanredni otkaz zbog istupa u medijima predstavljao miješanje u slobodu izražavanja podnositeljice.

¹¹⁷ Ibid., §45

¹¹⁸ Op. cit. (bilj. 55.)

¹¹⁹ U toj je izjavi ponositeljica navela da je društvo su izdalo njeno povjerenje jer joj nisu vjerovali. Nadalje, navodi „Pravni odjel Općine Kostrena i dalje zahtijeva od [društva] da naplaćuje parking, iako je [društvo] Lenac odbilo to učiniti zbog neriješenih imovinskih pitanja. Taj je predmet sada na sudu”.. „te postoji slična situacija s parkiralištem u Žurkovu i [parkiralištem] blizu Kostrenke, koja su iznajmljena.”. Ujedno zahtijeva reviziju KD Kostrena i traži inervenciju Državnog odvjetništva i USKOK-a. „Kostrena treba stručnjake, ali oni se smjenjuju, što dokazuje prijedlog za smjenjivanje T.S. s mjesta člana skupštine. Nadam se da će me zamijeniti mlada i ambiciozna osoba i nastaviti s poslom koji je općinsko komunalno društvo obavljalo do sada.”.

Podnositeljica zahtjeva tvrdila je da je dala osporene medijske izjave vršeci svoje ustavom zajamčeno *pravo na odgovor* time što je odgovorila na ono što je smatrala neosnovanom kritikom protiv nje. S obzirom na to Sud ponavlja da je *pravo na ispravak ili na odgovor* važan element slobode izražavanja te time spada u doseg čl. 10. Konvencije, budući da je to pravo da se osoba brani protiv javne kritike u istom forumu u kojem je kritika objavljena¹²⁰. Ta praksa Suda proizlazi iz potrebe postojanja mogućnosti osporavanja neistinitih informacija, ali ujedno i potrebe da se osigura mnoštvo mišljenja, naročito u pitanjima od općeg interesa. Isto tako, Sud naglašava da su restrikcije i ograničenja st. 2. čl. 10. jednako relevantne za ostvarivanje tog prava¹²¹. S obzirom na mogućnost navedenih ograničenja iz st. 2. čl. 10., Sud navodi da čak i u raspravi o pitanjima od ozbiljnog javnog interesa, mogu postojati ograničenja prava na slobodu izražavanja¹²².

Ispitujući test razmjernosti miješanja u slobodu izražavanja, Sud upućuje da nužnost u demokratskom društvu treba razmatrati u svjetlu kriterija koje je sud razvio s obzirom na slobodu izražavanja na radnom mjestu. Time uzimajući u obzir: (1) motiv postupanja zaposlenika; (2) vjerodostojnost obznanjenih informacija; (3) dostupnost drugog učinkovitog, ali diskretnijeg, načina za ispravljanje navodnih nedjela koje je zaposlenik koji ih je prijavio ili namjeravao otkriti; (4) štetu koju je pretrpio poslodavac; te (5) javni interes povezan s obznanjenim informacijama¹²³.

Sud zamjećuje da „dužnost lojalnosti, rezerviranosti i diskrecije” obično sprječava zaposlenike da javno kritiziraju rad svojih poslodavaca, međutim, u konkretnom slučaju, Sud smatra da se u takvim specifičnim okolnostima od podnositeljice zahtjeva nije moglo očekivati da bi trebala šutjeti i ne braniti svoj ugled. Na taj bi se način preširoko tumačila njezina dužnost lojalnosti, što bi bilo protivno čl. 10. Konvencije jer upravo taj članak zahtjeva da se osigura sloboda izražavanja zaposlenika od nerazumnih zahtjeva lojalnosti od strane njegova poslodavca¹²⁴.

Sud konačno smatra kako izjave podnositeljice zahtjeva u odgovoru na izjave M.U. nisu bile nerazmjerne i nisu prešle granice dozvoljene kritike. Miješanje u njenu slobodu izražavanja

¹²⁰ Ibid., §54

¹²¹ Ibid., §50

¹²² Ibid., §58

¹²³ Ibid., §51

¹²⁴ Ibid., §52

(izvanredni otkaz) bilo je propisano zakonom i imalo je legitiman cilj¹²⁵, ali nije bilo nužno u demokratskom društvu te je došlo do povrede čl. 10. Konvencije.

3.6. MESIĆ PROTIV HRVATSKE¹²⁶

a.) Činjenično stanje

Odvjetnik Jurašinović podnio je kaznenu prijavu protiv g. M.N. i deset drugih hrvatskih državljana, uključujući podnositelja zahtjeva, u odnosu na dvije točke za pokušaj ubojstva njegovog klijenta i jednu točku za pokušaj iznude od strane zločinačke organizacije. Dijelovi kaznene prijave¹²⁷ izazvali su veliku medijsku pažnju, te kao odgovor na pitanja u vezi s tom kaznenom prijavom, podnositelj zahtjeva dao je izjavu¹²⁸ novinarima. Navedeni je odvjetnik podnio građansku tužbu protiv podnositelja jer je spornom izjavom naštetio njegovom časti i ugledu te profesionalnom i moralnom kredibilitetu. Podnositelj zahtjeva prigovorio je da je presuda Općinskog suda u Zagrebu kojom mu je naloženo da plati odštetu za štetu nanесenu ugledu g. Jurašinovića predstavljala povredu njegovog prava na slobodno izražavanje.

b.) Ocjena Suda

Sud utvrđuje da navedena presuda Općinskog suda u Zagrebu predstavljala miješanje u podnositeljevo pravo na slobodu izražavanja.

Sud ponavlja da se u slučajevima koji se tiču sukoba između prava na privatni život i prava na slobodu izražavanja od domaćih sudova očekuje da provode test ravnoteže u skladu s prethodno utvrđenim kriterijima Suda koji uključuju: (1) je li je dat doprinos raspravi od javnog interesa, (2) poznatost dotične osobe, (3) njegovo prethodno ponašanje, (4) sadržaj, oblik i posljedice dotične izjave te (5) ozbiljnost izrečene sankcije¹²⁹. Sud zamjećuje da domaći sudovi nisu dali relevantne

¹²⁵ Legitiman cilj u konkretnom slučaju težio je zaštititi ugleda ili prava drugih, odnosno poslovnog ugleda i interesa KD Kostrena. Ibid., §47

¹²⁶ *Mesić protiv Hrvatske*, zahtjev broj 19362/18, presuda od 5. svibnja 2022.

¹²⁷ Mjerodavni dio kaznene prijave glasi: “Stoga postoji dovoljno dokaza za sumnju da je H.P. i V.Z. da su naručitelji pokušaja atentata na mog branjenika M.N. budući da je krvnik. Budući da se sastanci ove mafijaške organizacije redovito organiziraju [na adresi] Pantovčak 28, sjedište tvrtke O. – sastanci na kojima sudjeluje Stipe Mesić – proizilazi da je Stipe Mesić šef ove mafijaške organizacije. Moj branjenik se uvjerio, a to namjerava i dokazati u nadolazećoj istrazi, da ovu mafijašku organizaciju vodi Stipe Mesić...”

¹²⁸ “Zašto ovaj odvjetnik koji je podnio kaznenu prijavu kaže da sam [H.P.-ov] politički pokrovitelj, to vjerojatno zna samo on, ali ja bih mu predložio da posjeti Vrapče [psihijatrijsku bolnicu] kada dođe u Zagreb jer ljudi [kao što je on] tamo mogu dobiti učinkovit tretman. To je velika prilika; to ga neće puno koštati, a naši su liječnici poznati po svojoj učinkovitosti.” §11

¹²⁹ Ibid., §85

i dostatne razloge da opravdaju miješanje, te ujedno nisu pravilno odvagali dva sukobljena prava (pravo na zaštitu privatnog života iz čl. 8. te pravo na slobodu izražavanja iz čl. 10.). Stoga Sud nalazi da on mora provesti potreban test ravnoteže između ta dva prava.

Prilikom provođenja navedenog testa, Sud objašnjava da bi članak 8. Konvencije došao u obzir, napad na ugled osobe mora doseći određenu *razinu ozbiljnosti* i njegov način mora *nanijeti štetu* osobnom uživanju prava na poštovanje privatnog života¹³⁰. U vezi s tim, Sud primjećuje da je podnositelj zahtjeva dao je izjavu dok je bio predsjednik države, a ta je izjava bila široko medijski rasprostranjena. Nadalje zamjećuje da je sporna izjava mogla ukaljati ugled gospodina Jurašinovića, a ujedno i poticati predrasude prema njemu u njegovoj profesionalnoj i društvenoj sredini te je mogla imati i "zastrašujući", odvratajući učinak na njegovo obavljanje njegovih profesionalnih dužnosti odvjetnika¹³¹. Sud upućuje na svoju praksu po kojoj uvredljiva izjava može biti izvan zaštite slobode izražavanja u vrlo rijetkim i iznimnim okolnostima kada se svodi na bezobzirno klevetanje i kada je njezina jedina namjera vrijeđanje¹³². Stoga je irelevantna činjenica je li izjava bila metaforička ili ju se trebalo shvaćati ozbiljno. Sukladno tome, Sud nalazi da je izjava podnositelja zahtjeva dosegla razinu ozbiljnosti koja može dovesti u pitanje postizanje ravnoteže između prava iz čl. i prava iz čl. 10.¹³³.

Nadalje, Sud upućuje na činjenicu da g. Jurašinović nije bio javna osoba prije nego što je sadržaj kaznene prijave dospio u javnost, stoga tvrdnja koja je izazvala podnositeljevu izjavu nije javno izrečena te nije bila namijenjena javnom čitateljstvu. Dakle ne može se reći da je gospodin Jurašinović svjesno ušao u javnu sferu. U vezi s tim, njegova se situacija ne može usporediti s osobama koje se dobrovoljno izlažu javnom nadzoru na temelju svoje uloge političara, javnih osoba ili sudionika u javnoj raspravi o pitanju od javnog interesa, i koje su stoga dužne prikazati višu razinu tolerancije nego što bi se očekivala od nejavnih osoba, u odnosu na koje su prihvatljive šire granice kritike¹³⁴.

Navodna umiješanost predsjednika države u pokušaj ubojstva i/ili njegove moguće veze s organiziranim kriminalom, prema praksi Suda nedvojbeno je pitanje od javnog interesa¹³⁵.

¹³⁰ Ibid., §83

¹³¹ Ibid., §113

¹³² Ibid., §33

¹³³ Ibid., §83

¹³⁴ Ibid., §97

¹³⁵ Ibid., §100

Podnositelj zahtjeva je imao pravo odgovoriti na takvu optužbu i braniti se, no Sud obrazlaže da njegova izjava nije pridonijela raspravi o pitanju od javnog interesa te je prešla granice prihvatljive kritike¹³⁶.

Sud je nadalje naglasio važnost slobode izražavanja visokih državnih dužnosnika, ali s druge strane upozorava da, općenito govoreći, riječi koje su izgovorili visoki državni dužnosnici, poput podnositelja zahtjeva, imaju veću težinu¹³⁷. U vezi s tim, visoki državni dužnosnici koji napadaju ugled odvjetnika i čine ih predmetom ismijavanja s ciljem da ih izoliraju i naruše njihovu vjerodostojnost, kao što je učinio podnositelj zahtjeva, često imaju sličnu težinu kao i prijetnja u sprječavanju odvjetnika u obavljanju profesionalne dužnosti¹³⁸.

Sud donosi zaključak da je miješanje u podnositeljevu slobodu izražavanja imalo pravnu osnovu¹³⁹ u domaćem pravu, da je slijedilo legitiman cilj¹⁴⁰, te da je bilo nužno u demokratskom društvu¹⁴¹. Stoga, navedenom presudom nije došlo do povrede prava na slobodu izražavanja podnositelja.

3. 7. NARODNI LIST D.D. PROTIV HRVATSKE¹⁴²

a.) Činjenično stanje

Sudac B.B. prisustvovao je predstavljanju novih novina, te je Narodni List (hrvatske novine) o tom događaju objavio članak¹⁴³ pod naslovom „Suca B. treba prikovati na stup sramote” uz priloženu sliku navedenog sudca. Isti je taj sudac otprilike dvije godine prije objave spornog članka izdao nalog za pretragu poslovnih prostorija društva podnositelja zahtjeva. Sudac je podnio privatnu tužbu zbog klevete protiv društva podnositelja zahtjeva pred Općinskim sudom navodeći da je

¹³⁶ Ibid., §101

¹³⁷ Ibid., §104

¹³⁸ Ibid., §109

¹³⁹ Ibid., §77

¹⁴⁰ Legitiman cilj težio je zaštiti ugleda ili prava drugih, konkretno ugledu g. Jurašinića, Ibid., §79

¹⁴¹ Nužnost u demokratskom društvu ogledala se u zaštiti ugleda g. Jurašinića i izbjegavanju "ometajućeg učinka" na profesionalne dužnosti koje obavlja od strane zagovornika. Ibid., §114

¹⁴² Narodni list d.d. protiv Hrvatske, zahtjev broj 2782/12, presuda od 8. studenoga 2018.

¹⁴³ Jedan dio članka glasio je „Sudac Županijskog suda u Zadru, B.B., je došao čestitati S. na otvaranju dnevne novine. Iako je ovo po standardima Kodeksa sudačke etike nedopušteno jer postoji potencijalni sukob interesa, B. je ipak navratio ispitati čašicu sa svojim poznanikom iz drugih vremena. Dolazak B. prošao bi neprimijećeno da ovaj sudac nije postao ‘slavan’ i izvan granica Hrvatske nezakonitim potpisivanjem naloga za pretres [poslovnih prostorija] Narodnog Lista. Tim odobrenjem horda policajaca je upala u [poslovne prostorije] Narodn[og] List[a] tražeći slike njegove kolegice sutkinje S.-K. To je bio presedan nepoznat u zapadnim demokracijama. Što B. ima raditi u novinarskim je krugovima poznato samo ekipi oko S. U zapadnom svijetu takve suce novinari prikuju na stup sramote.”

sporni članak naštetio njegovom ugledu i doveo u pitanje njegov moralni i profesionalni integritet zbog insinacije da je prekršio zakon pri izvršavanju svojih sudačkih dužnosti. Općinski je sud presudio u sučevu korist, a podnositelj zahtjeva smatra da je navedenom presudom, u kojoj mu je određena naknada štete zbog povrede ugleda suca B., došlo do povrede njegovog prava na slobodno izražavanje.

b.) Ocjena Suda

Sud na početku upućuje da se konkretan predmet odnosi na slobodu tiska u kritiziranju načina na koji suci obnašaju svoje dužnosti¹⁴⁴.

U ovom je predmetu Sud pratio svoju ustaljenu praksu prilikom utvrđivanja ravnoteže između suprotstavljenih čl. 8. i čl. 10. Time Sud ne poriče činjenicu da tiskana sredstva imaju ključnu ulogu priopćavanja u demokratskom društvu. No, isto tako napominje da ona ne smiju prekoračiti određene granice prilikom priopćavanja, pogotovo s obzirom na ugled i prava drugih. Tiskana sredstva imaju dužnost priopćiti informacije i ideje o svim pitanjima od javnoga interesa a isto tako, javnost ima pravo da te informacije dobije. Dalje Sud naglašava da novinari mogu iscrpiti zaštitu koja im je zajamčena čl. 10. Konvencije ukoliko postupaju u dobroj vjeri kako bi prikupili točne i pouzdane informacije u skladu s načelima odgovornog novinarstva¹⁴⁵.

Nedvojbeno je da pitanja o funkcioniranju pravosudnog sustava spadaju u sferu javnog interesa¹⁴⁶, dakle, i sporni se članak odnosio na pitanje od javnog interesa. S tim u vezi, u 2. čl. 10. postoji malo prostora za ograničenja političkog govora ili rasprave o pitanjima od javnog interesa. Dakle, visoki stupanj zaštite slobode izražavanja će se pravilu dodijeliti kada se primjedbe odnose na pitanje od javnog interesa, pogotovo kada je riječ o primjedbama o funkcioniranju sudbene vlasti. Sud nadalje upućuje da stupanj neprijateljstva i moguća ozbiljnost određenih primjedbi neće poništavati pravo na visoki stupanj zaštite kada je riječ o pitanju od javnog interesa¹⁴⁷. No, s druge strane, Sud ističe posebnu uloga sudbene vlasti u društvu. Sudbena je vlast jamac pravde, te mora uživati povjerenje javnosti ako želi biti uspješna u obnašanju svojih dužnosti. Dakle, ponekad je potrebno zaštititi to povjerenje, osobito ako se uzme u obzir činjenica da suci koji su predmet

¹⁴⁴ Ibid., §57

¹⁴⁵ Ibid., §58

¹⁴⁶ Ibid., §59

¹⁴⁷ Ibid., §60

kritika imaju obvezu diskretnosti koja ih sprečava u reagiranju na te napade¹⁴⁸. Osim u slučaju iznimno štetnih napada koji su u biti neosnovani, suci mogu biti predmet osobnih kritika unutar dopustivih granica. Prilikom obnašanja svojih službenih dužnosti, suci mogu biti izloženi većim ograničenjima u pogledu prihvatljivih kritika od običnih građana¹⁴⁹.

S tim u vezi, iako bi se moglo pokazati da je potrebno zaštititi sudbenu vlast od iznimno štetnih napada koji su u biti neosnovani, pri čemu se vodi računa o tome da suci zbog dužnosti diskretnosti ne mogu odgovoriti na njih, to ne može dovesti do zabrane: (1) izražavanja mišljenja pojedinaca koji su uobličeni u vrijednosne sudove, a imaju imati dostatan činjenični temelj, (2) pitanja od javnog interesa povezanim s funkcioniranjem pravosudnog sustava ili (3) do zabrane bilo kakvog kritiziranja sudbene vlasti¹⁵⁰.

Prilikom određivanja spada li neka izjava pod činjenicu ili vrijednosni sud, moraju se uzeti u obzir okolnosti predmeta i opći prizvuk primjedbi. Pritom se mora voditi računa da tvrdnje o pitanjima od javnog interesa mogu na toj osnovi biti vrijednosni sudovi, a ne činjenične izjave. Sud zatim ponavlja da je ponekad, pa tako i u ovom predmetu, teško razlikovati činjenične izjave i vrijednosne sudove. U konačnici se činjenične izjave i vrijednosni sudovi razlikuju po stupnju činjeničnih dokaza koji se mora utvrditi jer i vrijednosni sud može biti prekomjeran kada nije dostatno „činjenično utemeljen”¹⁵¹. Sud prihvaća zaključak domaćih sudova da je sporni članak sadržavao vrijednosne sudove¹⁵².

Iako je predmetni članak bio oštar i sadržavao vrlo oštre kritike, pretjerivanja („horda policajaca je upala u” ured društva podnositelja zahtjeva) i grubu metaforu (da suca B.B. „treba prikovati na stup sramote”), Sud utvrđuje da članak nije bio uvredljiv¹⁵³.

Glede iznosa naknade neimovinske štete¹⁵⁴, Sud smatra da šteta ugleda sudca B.B. nije bila toliko ozbiljna da bi opravdala taj iznos štete, te da bi takav iznos naknade štete mogao odvratiti građane od otvorene rasprave o pitanjima od javnog interesa¹⁵⁵.

¹⁴⁸ Ibid., §61

¹⁴⁹ Ibid., §62

¹⁵⁰ Ibid., §64

¹⁵¹ Ibid., §65

¹⁵² Ibid., §67

¹⁵³ Ibid., §69

¹⁵⁴ U iznosu od 50.000 HRK

¹⁵⁵ Ibid., §71

Sud je potvrdio da je presuda zbog povrede ugleda sudca B. predstavljala miješanje u slobodu izražavanja podnositelja. To je miješanje bilo propisano zakonom¹⁵⁶ te imalo legitiman cilj¹⁵⁷, no nije bilo nužno u demokratskom društvu. Stoga je došlo do povrede prava na slobodno izražavanje podnositelja.

3. 8. EUROPAPRESS HOLDING D.O.O. PROTIV HRVATSKE¹⁵⁸

a.) Činjenično stanje

Tvrtka podnositeljice je izdavač novina i časopisa u Hrvatskoj. Njegov časopis *Globus* objavio je članak pod naslovom „Ministar Š. uperio pištolj u novinarku E.V.!“. Članak je izvijestio o događaju¹⁵⁹ koji se navodno dogodio u zgradi Vlade između gospodina B.Š., tadašnjeg ministra financija i potpredsjednika Vlade i novinarku dnevnih novina *Novi list*, E.V. B.Š. podnio je građansku tužbu zbog klevete protiv tvrtke podnositeljice zahtjeva Općinskom sudu u Zagrebu, tražeći naknadu za nematerijalnu štetu, te je domaći sud usvojio njegov zahtjev i naložio podnositelju zahtjeva da isplati B.Š. 100.000 hrvatskih kuna (HRK) kao naknadu za nematerijalnu štetu. Tvrtka podnositeljica zahtjeva obraća se Sudu te prigovara da su navedene odluke domaćih sudova povrijedile njeno pravo na slobodu izražavanja.

b.) Ocjena Suda

Sud u ovom slučaju preispituje je li miješanje bilo nužno u demokratskom društvu, poštujući marginu diskrecije¹⁶⁰. Sloboda procjene državnih tijela u konkretnom je slučaju ograničena interesom demokratskog društva da omogući tiskanim medijima njihovu ključnu ulogu „čuvara

¹⁵⁶ Ibid., §51

¹⁵⁷ Ovo je miješanje težilo legitimnom cilju jer mu je namjena bila zaštita ugleda ili prava drugih, točnije ugleda suca B.B., Ibid., §52

¹⁵⁸ *Europapress holding protiv Hrvatske*, zahtjev broj 25333/06, presuda od 22. listopada 2009.

¹⁵⁹ Članak opisuje incident riječima: „Ministar Š. uperio je pištolj u novinarku E.V.! „Sudeći po nesvakidašnjoj sceni što ju je, prošloga tjedna, u novinarskoj sobi u zgradi Vlade priredio B.Š., novinari bi se mogli suočiti s kvalitativno različitim očitovanjem negodovanja zbog tekstova koji potpredsjedniku Vlade nisu po volji. Naime, svoju prvu sljedeću pojavu na sjednici Vlade, a pošto je objavila kritički tekst o novom proračunu pod naslovom »B.Š.-ove fenomenalne brojke«, komentatorica »Novog lista« E.V., dugo će nositi u sjećanju. Još na stubištu zgrade na Markovu trgu dočekao ju je B.Š. i, ipak nastojeći svome tonu dati koliko - toliko opušten ton, stao tvrditi kako to nije bilo u redu, da sve podsjeća na osobna razračunavanja i slično, a u jednom mu je trenutku izletjelo, navodno, nešto poput: »Trebalo te ubiti!«. Očito iznerviran nazočnošću E.V., došao je za njom u novinarsku sobu, u kojoj se, uz nekolicinu novinara, zatekao i jedan od ljudi iz osiguranja. I B.Š. mu tada mrtav - hladan, poseže za pojas, uzima pištolj i uperi cijev u zaštitu novinarku uz riječi: »Sad ću te ubiti!« Zatim se grohotom počeo smijati vlastitoj »šali«, uz kisele osmijehe novinara. E.V., međutim, to nije bilo nimalo smiješno.”

¹⁶⁰ Ibid., §54

javnog interesa¹⁶¹. Nadalje, Sud naglašava da se provođenjem testa proporcionalnosti, mora stvoriti razlika između izjava o činjenicama i vrijednosnih prosudbi. Naime, postojanje činjenica može se dokazati, dok istinitost vrijednosnih prosudbi nije dokaziva iako mora postojati dostatna činjenična osnova koja ih podržava, u suprotnom će se smatrati pretjeranima. Stoga, razlika između činjenica i vrijednosnih prosudbi leži u količini činjeničnih dokaza koje je potrebno utvrditi¹⁶². Sud utvrđuje da je predmeti članak sadržavao je, svojstvene činjenične navode u vezi s imenovanim pojedincem, koje je kao takve moguće provjeriti¹⁶³.

Sud ponovno naglašava ključnu ulogu tiskanih medija u demokratskom društvu. Također ističe da je njihova dužnost priopćiti informacije i ideje o svim pitanjima od javnoga interesa i javnost također ima pravo da ih dobije, ali da pri tome mediji ne smiju prekoračiti određene granice, posebice s obzirom na ugled i prava drugih. Nesumnjivo je, prema Stavu suda da je u pitanju bio znatan javni interes i da je objavljivanje informacija o tom događaju bilo sastavni dio zadaće medija u demokratskom društvu jer je B.Š. bio ministar i potpredsjednik vlade¹⁶⁴. No, Sud upućuje da čl. 10., čak i kada je riječ o izvještavanju o sadržajima od ozbiljnog javnog interesa- o osobama u politici, ne jamči potpuno neograničenu slobodu izražavanja¹⁶⁵. Prema st. 2. čl. 10., sloboda izražavanja podložna je „dužnostima i odgovornostima“ koje vrijede i za tiskane medije, s obzirom na to zaštita koja se temeljem članka 10. pruža novinarima s obzirom na izvještavanje o pitanjima od općeg interesa podložna je uvjetu da se njihovo djelovanje odvija u dobroj vjeri kako bi pružili točne i pouzdane informacije u skladu s novinarskom etikom. U takvim slučajevima, Sud mora utvrditi jesu li domaće vlasti postigle pravičnu ravnotežu između zaštite slobode izražavanja kako je jamči članak 10. s jedne strane, i zaštite ugleda onih o kojima se pišu navodi u medijima s druge strane, a to pravo, kao aspekt privatnog života, štiti članak 8. Konvencije¹⁶⁶.

Glede ocjene dokaza i standarda dokazivanja, Sud naglašava da je svjestan supsidijarne naravi svoje uloge te da mora biti oprezan kada je riječ o preuzimanju uloge prvostupanjskog suda poput razmatranja činjenica, kada je to neizbježno zbog okolnosti posebnog slučaja. Također

¹⁶¹ Ibid., §55

¹⁶² Ibid., §54

¹⁶³ Ibid., §59

¹⁶⁴ Ibid., §56

¹⁶⁵ Ibid., §58

¹⁶⁶ Loc. cit.

navodi da njegov zadatak nije da činjeničnu ocjenu domaćih sudova zamjeni vlastitom jer je opće pravilo da je na tim sudovima da ocijene dokaze. Iako Sud nije vezan saznanjima domaćih sudova, u normalnim bi okolnostima bili potrebni uvjerljivi elementi da Sud odstupa od činjenica koje su utvrdili domaći sudovi¹⁶⁷.

Kada se postavi pitanje je li tvrtka podnositeljica primjereno provjerila objavljene podatke, Sud zaključuje da istraživanje koje je tvrtka podnositeljica provela prije objavljivanja netočnih tvrdnji nije bilo provedeno u dobroj vjeri, također nije bilo u skladu s uobičajenom novinarskom obvezom provjeravanja činjeničnih navoda. Globusovi novinari nisu pokušali kontaktirati ni tri novinarke ni pripadnika osiguranja D.P. koji su svjedočili incidentu, nego tvrtka podnositeljica tvrdi da je provjerila podatke kod svojega izvora u Vladi. S obzirom na navedeno, Sud ustanovljuje da podnositeljica nije dostatno provjerila podatke prije njihova objavljivanja¹⁶⁸. Sud tvrdi da podaci objavljeni u Globusu nisu bili istiniti i time se to objavljivanje smatra širenjem netočnih podataka.

Razmatrajući sve činjenice slučaja, Sud uočava da su domaći sudovi u potpunosti prepoznali da ovaj predmet uključuje sukob između prava na priopćavanje informacija i prava na zaštitu ugleda ili prava drugih, a taj su sukob pravilno riješili testom ravnoteže između ta dva prava.

S obzirom na sve navedeno, Sud donosi zaključak da je presuda Općinskog suda u Zagrebu uistinu predstavljala miješanje u podnositeljevo pravo na slobodu izražavanja, no to je miješanje bilo „propisano zakonom“, težilo legitimnom cilju zaštite ugleda i prava drugih¹⁶⁹, te je bilo „nužno u demokratskom društvu“¹⁷⁰. Prema tome, nije došlo do povrede prava iz članka 10. Konvencije.

¹⁶⁷ Ibid., §62

¹⁶⁸ Ibid., §66

¹⁶⁹ Ibid., §53

¹⁷⁰ Sud je stava da su domaći sudovi bili u pravu kada su smatrali da je potrebno ograničiti pravo na slobodu izražavanja podnositelja te da dosuđivanje naknade štete ispunjava „neodgodivu društvenu potrebu“; Ibid., §72

4. OSVRT NA GOVOR MRŽNJE I JAVNO POTICANJE NA NASILJE NA INTERNETU I U MEDIJIMA

U današnjem dobu kontinuiranog društvenog te tehnološkog razvoja, Internet predstavlja ključnu ulogu za komunikaciju, prikupljanje i razmjenu informaciju, učenje te napredak¹⁷¹. O njegovoj važnosti za ostvarivanje slobode izražavanja Sud govori u presudi *Cengiza i drugi protiv Turske*¹⁷² jer je Internet najvažniji medij današnjice koji omogućuje olakšano širenje i pohranu goleme količine informacija¹⁷³. Dužnost je medija širiti informacije i ideje o političkim pitanjima i o drugim temama od javnog interesa. Ne samo da im je zadaća širiti takve informacije i ideje, nego i javnost ima pravo primiti ih¹⁷⁴. Sud je također stava da je Internet postao jednim od glavnih sredstava ostvarivanja prava na izražavanje i informiranja, budući da pruža potrebne alate za sudjelovanje u aktivnostima i diskusijama vezanima za politička pitanja i pitanja od općeg javnog interesa¹⁷⁵. Zahvaljujući svojoj dostupnosti i kapacitetu pohrane i prenošenja velikih količina informacija, ima važnu ulogu u poboljšanju pristupa javnosti vijestima i općenito u olakšavanju širenja informacija¹⁷⁶. Na slobodu izražavanja na Internetu primjenjuju se ista načela u pogledu slobode izražavanja koje je Sud razvio u svojoj praksi te je takva vrsta izražavanja zaštićena člankom 10. Konvencije¹⁷⁷.

Kada govorimo o odnosu između klasičnih „medija“ i Interneta, Sud uviđa da postoji razlika između tiska i Interneta, te da je s obzirom na njegovu važnost i aktivnosti koje se na njemu odvijaju, nužno donošenje dostatnog pravnog okvira na domaćoj razini¹⁷⁸. Ujedno utvrđuje da je

¹⁷¹ O važnosti pristupa Internetu govori izvješće posebnog izvjestitelja Opće skupštine UN-a: „S obzirom da je Internet postao nezaobilazan alat za ostvarivanje niza ljudskih prava, borbe protiv nejednakosti i ubrzanog razvoja i ljudskog napretka, osiguranje univerzalnog pristupa Internetu trebalo bi biti prioritet za sve države. Svaka bi država stoga trebala razviti konkretnu i učinkovitu politiku, u suradnji s pojedincima iz svih dijelova društva, uključujući privatni sektor i relevantna vladina ministarstva, kako bi Internet bio široko dostupan, pristupačan i pristupačan svim segmentima stanovništva.“; Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue, GE.11-13201, 16 May 2011

¹⁷² *Cengiz protiv Turske*, zahtjev broj 48226/10 i 14027/11, presuda od 12. prosinca 2015., §52

¹⁷³ *Times Newspapers Ltd protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev broj 3002/03 i 23676/03, presuda od 10. ožujka 2009., §27

¹⁷⁴ Op. cit., (bilj. 10.), §41. – 42.

¹⁷⁵ Op. cit. (bilj. 14.), §54.

¹⁷⁶ *Delfi protiv Estonije*, zahtjev broj 64569/09, presuda od 10. listopada 2013., §133

¹⁷⁷ Wiśniewski, A., *The European Court of Human Rights and Internet-Related Cases*, *Białystok Legal Studies Białostockie Studia Prawnicze*, 2021., str. 123.

¹⁷⁸ *Pravoye Delo i Shtekel protiv Ukrajine*, zahtjev broj 33014/05, presuda od 5. svibnja 2011., stavak 64.; u istoj presudi Sud navodi da je potreban regulatorni okvir kako bi se osigurala učinkovita zaštita slobode izražavanja novinara na internetu na razini koja im omogućuje korištenje informacija dobivenih s interneta bez straha od ozbiljnih sankcija kako se ne bi vršio pritisak na funkcije tiska kao “public watchdog”. Države imaju pozitivnu obvezu prema Konvenciji da to osiguraju; §66

Internet elektronička mreža kojom se svakodnevno koriste milijarde ljudi, stoga, ne može podlijegati istim propisima i istoj kontroli kao i tiskani mediji. Propisi i pravila kojima se uređuje aktivnost na Internetu nužno se moraju prilagoditi njegovim posebnim značajkama kako bi se osigurala zaštita i promicanje prava i sloboda na koje utječe¹⁷⁹. Također, opasnosti koju internetski sadržaji i komunikacija predstavljaju za ostvarivanje i uživanje ljudskih prava i sloboda neupitno je veća od opasnosti koju predstavlja tisak¹⁸⁰.

Usprkos izuzetnoj važnosti slobode izražavanja na Internetu i potrebi da se ona poštuje, u određenim se slučajevima mora prepustiti prvenstvo nekim drugim legitimnim interesima, kao što je zaštita prava i sloboda drugih¹⁸¹. S tim u vezi Sud upozorava da se mora utvrditi postojanje odgovornosti za klevetničke i druge vrste nezakonitog govora te mora postojati djelotvorno pravno sredstvo za povrede prava osobnosti¹⁸². Uz blagodat ostvarivanja slobode izražavanja na Internetu mogu pojaviti određene opasnosti¹⁸³; točnije, Sud upozorava da se klevetnički i drugi protuzakoniti govori koji potiču na nasilje mogu u nekoliko sekundi raširiti svijetom i biti neprestano dostupni¹⁸⁴. To je razvidno i iz kvalitativne i kvantitativne analize hrvatskih internetskih glasila u kojem pojedinci zbog mogućnosti anonimnosti iskorištavaju svoju slobodu izražavanja i objavljuju ksenofobne, homofobne i rasističke komentare¹⁸⁵.

U slučajevima gdje su komentari korisnika treće strane u obliku govora mržnje i izravnih prijetnji tjelesnom integritetu pojedinaca, prava i interesa drugih i društva u cjelini, može se dati pravo državama ugovornicama da nametnu odgovornost internetskim portalima vijesti, bez kršenja članka 10. Konvencije, ako ne uklone očito nezakonite komentare bez odgađanja¹⁸⁶. Sud je u presudi *Savva Terentyev protiv Rusije*¹⁸⁷ ukazao na činjenicu da postoji razlika od objave određene izjave na mjestu s manjim brojem čitatelja od one objavljene na Internetu te da je potrebno za procjenu potencijalnog utjecaja internetske publikacije odrediti opseg njenog dosega u javnosti.

¹⁷⁹ Ibid, §63

¹⁸⁰ *Delfi*, loc. cit.

¹⁸¹ *K.U. protiv Finske*, zahtjev broj 2872/02, presuda od 2. prosinca 2008., paragraf 49.

¹⁸² Op. cit., (bilj. 176.), § 110

¹⁸³ Sud također napominje da brzi razvoj telekomunikacijskih tehnologija posljednjih desetljeća doveo je do pojave novih vrsta zločina i time omogućio počinjenje tradicionalnih zločina pomoću novih tehnologija; Op. cit., (bilj. 181.), § 22

¹⁸⁴ Op. cit., (bilj. 176.), §111

¹⁸⁵ Obradović, Đorđe, Etika u internetskim glasilima, *Informatologija*, 2006, str. 301.-304.

¹⁸⁶ Op. cit., (bilj. 176.), §159

¹⁸⁷ Op. cit., (bilj. 80.), §79

Također navodi da je objavljivanje i jednog jedinog komentara s mržnjom bilo dovoljno za ozbiljno shvaćanje i primjerenu reakciju državne vlasti¹⁸⁸. Isto tako, Sud je utvrdio da su objave pisane na Internetu predstavljale vrlo uvredljiv i neprihvatljiv oblik dijaloga koji zagovara neželjeno ponašanje prema etničkoj skupini i time ne uživaju zaštitu čl. 10. Konvencije¹⁸⁹. Glede odgovornosti internetskog portala za komentare koji na njemu objavili korisnici¹⁹⁰, Sud u predmetu *Delfi AS protiv Estonije* zaključuje da je novinski portal Delfi odgovoran za izjave protiv časti i ugleda koje su objavili anonimni komentatori na njihovim stranicama.^{191 192}

O ozbiljnosti utjecaja govora mržnje te javnog poticanja na nasilje govori nam sljedeća rečenica: „Izjave koje šire, potiču, promiču ili opravdavaju nasilje, mržnju ili netoleranciju protiv osobe ili skupine osoba ("govor mržnje") ugrožavaju društvenu koheziju i predstavljaju rizik nasilja i kršenja prava drugih. Takvo izražavanje može stvoriti okruženja koja pogoduju zločinima iz mržnje i potiču sukobe širokih razmjera.“¹⁹³.

Trenutno ne postoji službena i univerzalna definicija govora mržnje, no možemo se voditi onom navedenoj u *Preporuci Odbora ministara Vijeća Europe*¹⁹⁴ prema kojoj govor mržnje obuhvaća: “sve oblike izražavanja kojima se šire, raspiruju, potiču ili opravdavaju rasna mržnja,

¹⁸⁸ *Beizaras i Levickas protiv Litve*, zahtjev broj 41288/15, presuda od 14. siječnja 2020., §127

¹⁸⁹ *Smajić protiv Bosne i Hercegovine*, zahtjev broj 48657/16, presuda od 16. siječnja 2018., §36

¹⁹⁰ Prema, Roksandić i Mamić, iako KZ predviđa kažnjavanje pojedinaca za nedozvoljeno izražavanje na Internetu, u Hrvatskoj nedostaje zakonodavstvo koje propisuje odgovornost društvenih mreža i internetskih portala u nadziranju i uklanjanju nezakonitih sadržaja, kao što postoji npr. u Njemačkoj. Stoga, Republika Hrvatska treba težiti boljoj regulaciji odgovornosti kako pojedinaca, tako i internetskih stranica za nedozvoljeno ponašanje na Internetu. ; Roksandić Vidlička, Sunčana, Mamić, Krešimir, Zloupotreba društvenih mreža u javnom poticanju na nasilje i mržnju i širenju lažnih vijesti: potreba transplantiranja njemačkog Zakona o jačanju provedbe zakona na društvenim mrežama?, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, Vol. 25 No. 2, 2018., Str. 353.

¹⁹¹ Po pitanju odgovornosti za izražavanje na internetskim stranicama, Sud je smatrao da je osuda vlasnika internetske stranice, koji je ujedno bio i političar, zbog širenja ksenofobnih komentara predstavljala neodgodivu društvenu potrebu da se zaštite prava imigrantske zajednice. *Féret protiv Belgije*, zahtjev broj 15615/07, presuda od 16. srpnja 2007., §78.; Također, Sud utvrđuje da objavljivanje osobnih napada putem interneta koji nadilaze legitimno sukobljavanje ideja te nisu zaštićeni člankom 10. stavkom 2.; *Tierbefreier e.V. protiv Njemačke*, zahtjev broj 45192/09, presuda od 16. siječnja 2014., §56

¹⁹² Prilikom ocjenjivanja dužnosti internetskog portala za uklanjanjem komentara koje objavi treća strana, Sud je utvrdio četiri kriterija uspostavljanja pravične ravnoteže između prava na slobodu izražavanja i prava na ugled privatne ili pravne osobe koja se spominje u komentarima: 1. kontekst i sadržaj komentara, 2. odgovornost autora komentara, 3. mjere podnositelja zahtjeva i ponašanje oštećenika, 4. posljedice za oštećenika i za podnositelje zahtjeva. Sud je stoga smatrao da su anonimni komentari na predmetnim internetskim stranicama spadale u krug govora mržnje i poticanja na nasilje, stoga je bilo opravdano naložiti internetskom novinskom portalu da plati naknadu štete zbog takvih komentara. *Magyar Tartalomszolgáltatok Egyesülete i Index.hu Zrt protiv Mađarske*, zahtjev broj 22947/13, presuda od 2. veljače 2016., §60

¹⁹³ KEY THEME 1 Articles 8, 13 and 14 Protection against hate speech, 19/09/2022, str. 1.

¹⁹⁴Preporuka Odbora ministara Vijeća Europe No.R (97) 20 od 30.10.1997.

ksenofobija, antisemitizam ili drugi oblici mržnje temeljeni na netoleranciji, uključujući tu i netoleranciju izraženu u obliku agresivnog nacionalizma i etnocentrizma, te diskriminacija i neprijateljstvo prema manjinama, migrantima i osobama imigrantskog porijekla”. Možemo reći da je govor mržnje poruka mrzilačkog, uvredljivog, ponižavajućeg i dehumanizirajućeg karaktera upućena određenim društvenim skupinama koje dijele zajedničke karakteristike (vjera, spol, nacionalnost..) ¹⁹⁵. Govor mržnje ima za cilj poniziti, zastrašiti, diskriminirati, ušutkati, izolirati, određenu određenu skupinu i njene pripadnike ¹⁹⁶. Domaći su se sudovi susreli s govorom mržnje u presudama KO-1328/13 ¹⁹⁷ te Pn-1726/13 ¹⁹⁸.

U ovom radu nećemo ići u dubinu govora mržnje i javnog poticanja na nasilje, nego razmatramo spada li takav oblik izražavanja na Internetu i u medijima pod zaštitu čl. 10. Konvencije te kojim su sve domaćim i međunarodnim dokumentima uređeni.

Prilikom utvrđivanja mogu li se dotični oblici izražavanja u cjelini klasificirati pod govor mržnje ili javno poticanjem na nasilje, Sud će svaki slučaj proučiti posebno i prosuditi *in concreto*, no pritom uzima u obzir nekoliko čimbenika: analizirat će korištene riječi i kontekst u kojem su dane ¹⁹⁹, potom političku, tj. društvenu pozadinu izjava ²⁰⁰, reakciju javnosti ²⁰¹ te opseg utjecaja dane izjave ²⁰².

U navedenoj Preporuci Ministarskog odbora, savjetuje se državama potpisnicama da u okviru sveobuhvatnog pristupa govoru mržnje “utvrde i održavaju cjeloviti pravni okvir koji se sastoji od građanskih, kaznenih i upravnih zakonskih odredbi o govoru mržnje”. Kaznene sankcije za govor mržnje, uključujući najteže izraze mržnje i pozivi na nasilje, mogli bi se pozvati samo kao *ultima ratio* mjera ²⁰³.

¹⁹⁵ Alaburić, V., Ograničavanje „govora mržnje“ u demokratskom društvu – teorijski, zakonodavni i praktični aspekti – I. dio, *Hrvatska pravna revija*, Vol. 3, br. 1, 2003., str. 3- 5

¹⁹⁶ <https://www.medijskapismenost.hr/sloboda-izrazavanja-i-govor-mrznje-gdje-je-granica/>

¹⁹⁷ Presuda Općinskog kaznenog suda u Zagrebu KO-1328/13 od 3.12.2013.

¹⁹⁸ Presuda Općinskog građanskog suda u Zagrebu Pn-1726/13 od 5.12.2016.

¹⁹⁹ Op. cit., (bilj. 82.), §52; op. cit. (bilj. 46.), §63

²⁰⁰ Op. cit., (bilj. 25.), §205

²⁰¹ Op. cit., (bilj. 53.)

²⁰² *Stomakhin protiv Rusije*, zahtjev broj 52273/07, presuda od 9. svibnja 2018.

²⁰³ Op. cit., (bilj. 188.), §111

4. 1. Regulacija nedopuštenog izražavanja na državnoj/ europskoj/ globalnoj razini

Pitanje koje se veže uz navedenu kriminalizaciju govora mržnje i javnog poticanja na nasilje (bilo donošenjem novih zakona ili nadopunjavanjem postojećih) jest upravo provedba takvih zakona. Često se naglašava kako postoji opasnost od arbitrarnog odlučivanja tijela državnih vlasti u takvim slučajevima te nastanka cenzure²⁰⁴, stoga takvi zakoni moraju biti detaljno i precizno uređeni.

Mnoge su zemlje inkriminirale, prema njihovom mišljenju, nedozvoljeno ponašanje na Internetu. S tim u vezi, osvrnut ćemo se na primjere Turske, koja je donijela zakon po kojem vlasnici internetskih stranica mogu biti odgovorni za sadržaj koji se na njima objavljuje. Sličan primjer imamo Rusiji i SAD-u koje su zabranile rad određenih internetskih stranica koje su smatrale ekstremističkim²⁰⁵. Za Rusiju također treba napomenuti da je od početka invazije na Ukrajinu dodatno ograničila slobodu izražavanja time što je njen parlament usvojio amandmane prema kojima se "lažne informacije" o ruskim oružanim snagama i bilo kojem drugom ruskom državnom tijelu koje djeluje u inozemstvu sada kažnjavaju do 15 godina zatvora²⁰⁶. Uzmimo još za primjer Eritreju²⁰⁷, u kojoj su svi neovisni mediji zabranjeni su od nastupanja diktature u rujnu 2001., dok je pristup online medijima izrazito ograničen. Austrija je donijela *Zakon protiv mržnje i kriminala na društvenim mrežama* te *Zakon o komunikacijskoj platformi (KoPl-G)*, dok Njemački *NetzDG*²⁰⁸ zakon regulira slobodu izražavanja na Internetu. On omogućava korisnicima društvenih mreža da na jednostavan i transparentan način prijave ilegala sadržaj, a od društvenih mreža traži da vidljivo protuzakonit sadržaj uklone ili blokiraju unutar 24 sata od prijave.

Republika Hrvatska Kaznenim je zakonom²⁰⁹ inkriminirala govor mržnje u kaznenom djelu *javno poticanje na nasilje i mržnju*²¹⁰ iz čl. 325 i ujedno njegove specijalne oblike poput *izravnog*

²⁰⁴ Izvješće Franka LaRure, UN-ovog posebnog izvjestitelja za promoviranje i zaštitu prava na slobodu mišljenja i izražavanja od 16. svibnja 2011, U navedenom izvješću navodi se da, iako zakoni koji kriminaliziraju online govor mržnje imaju zadaću za zaštitu ljudskih prava, nacionalnu sigurnost, teritorijalno jedinstvo, oni mogu dovesti do neželjenih posljedica- navedeno arbitražno odlučivanje te cenzura...http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf, str. 10

²⁰⁵ Ružić, Nataša, Zakonska ograničenja ili sloboda izražavanja na internetu?, *MediAnali : međunarodni znanstveni časopis za pitanja medija, novinarstva, masovnog komuniciranja i odnosa s javnostima*, Vol. 2 No. 4, 2008., str. 105.

²⁰⁶ <https://rsf.org/en/country/russia>

²⁰⁷ <https://rsf.org/en/country/eritrea>

²⁰⁸ <https://www.gesetze-im-internet.de/netzdg/>

²⁰⁹ Kazneni zakon, Narodne novine 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21; dalje u tekstu: KZ

²¹⁰ Navedeni članak glasi: 1) Tko putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način javno potiče ili javnosti učini dostupnim letke, slike ili druge materijale kojima se poziva na nasilje ili mržnju usmjerenu prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke

*i javnog poticanja na genocid*²¹¹, *izravnog i javnog poticanja na zločin agresije*²¹² te *javnog poticanja na terorizam*²¹³. Navedeno nedozvoljeno ponašanje također je uređeno i Ustavom²¹⁴. U 2020. godini prijavljeno je 87 kaznenih djela motiviranih mržnjom od kojih je 21 kazneno djelo javnog poticanja na nasilje i mržnju²¹⁵.

Tako je u presudi K-397/20-9²¹⁶ autor komentara²¹⁷ na društvenoj mreži „Facebook“ osuđen za kazneno djelo protiv javnog reda javnim poticanjem na nasilje i mržnju iz čl. 325. KZ putem računalnog sustava prema skupini ljudi zbog njihovog spolnog opredjeljenja. Ista je praksa praćena i u presudi K-43/20²¹⁸ u kojoj je okrivljenik putem računalnog sustava i računalne mreže javno potaknuo na nasilje i mržnju usmjerenu prema skupini ljudi.²¹⁹ Dakle, možemo zaključiti da su okrivljenici u ovim slučajevima bile osobe koje su putem Interneta, točnije, društvenih mreža, objavljivali komentare ksenofobnog i mrzilačkog sadržaja i time javno poticali na nasilje i mržnju. Ovakvo se ponašanje ne može okarakterizirati kao uživanje prava na slobodu izražavanja, nego, upravo suprotno, ponašanje koje je suprotno vrijednostima Konvencije.

Uz kazneno-pravno uređenje, u Republici Hrvatskoj postoji i prekršajno-pravno uređenje govora mržnje. Pa je tako on reguliran *Zakonom o javnom okupljanju*²²⁰, *Zakonom o sprječavanju*

pripadnosti, jezika, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja, rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine. (2) Tko organizira ili vodi grupu od tri ili više osoba radi počinjenja djela iz stavka 1. ovoga članka, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. (3) Tko sudjeluje u udruženju iz stavka 2. ovoga članka, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine. (4) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko javno odobrava, poriče ili znatno umanjuje kazneno djelo genocida, zločina agresije, zločina protiv čovječnosti ili ratnog zločina, usmjereno prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla ili boje kože, na način koji je prikladan potaknuti nasilje ili mržnju protiv takve skupine ili pripadnika te skupine. (5) Za pokušaj kaznenog djela iz stavka 1. i 4. ovoga članka počinitelj će se kazniti.

²¹¹ Čl. 88. st. 3. KZ

²¹² Čl. 89. st. 3. KZ

²¹³ Čl. 99. KZ

²¹⁴ Čl. 39. Ustava glasi: Zabranjeno je i kažnjivo svako pozivanje ili poticanje na rat ili uporabu nasilja, na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji oblik nesnošljivosti.

²¹⁵ https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2021/Statisticki_pregled_2020_web.pdf

²¹⁶ Presuda Općinskog suda u Novom Zagrebu br. K-397/20-9, dana 13. veljače 2020. g.

²¹⁷ „P. B.“, na stranici navedene društvene mreže korisnika Z. P., vezano uz jedan raniji događaj nasilja prema osobama homoseksualne orijentacije od strane drugih osoba, u nakani izazivanja netrpeljivosti prema osobama navedene orijentacije, objavio komentar sadržaja: „Zalosan sto posljedice nisu bile veće, steta sto niste fasovali svi od reda.. sjetite se kako je pride završio u Beogradu, treba vas sve tako od reda!“, misleći pritom i na još jedan raniji događaj nasilja prema osobama spomenute orijentacije koji se dogodio u Beogradu u Republici Srbiji.“

²¹⁸ Presuda Općinskog suda u Zadru br. K-43/20, presuda od 17.09.2020.

²¹⁹ Također presude u kojima su osobe optužene za kazneno djelo protiv javnog reda javnim poticanjem na nasilje i mržnju iz čl. 325. KZ putem računalnog sustava prema određenoj skupini ljudi: Presuda Općinskog kaznenog suda u Zagrebu br. K-181/20-2 te Presuda Općinskog suda u Zadru br. K-568/17 od 31. 07. 2020.

²²⁰ Zakon o javnom okupljanju, Narodne Novine 128/99, 90/05, 139/05, 150/05, 82/11, 78/12, 114/22

nereda na športskim natjecanjima²²¹, Zakonom o suzbijanju diskriminacije²²² te Zakonom o prekršajima protiv javnog reda i mira²²³. Uz to, Zakon o medijima²²⁴ u čl. 3. st. 4. zabranjuje prenošenje programskih sadržaja u medijima kojiema se potiče ili veliča nacionalna, rasna, vjerska, spolna ili druga neravnopravnost ili neravnopravnost na temelju spolne orijentacije, kao i ideološke i državne tvorevine nastale na takvim osnovama, te izaziva nacionalno, rasno, vjersko, spolno ili drugo neprijateljstvo ili nesnošljivost na temelju spolne orijentacije, te potiče na nasilje i rat. Zakon o elektroničkim medijima²²⁵ u čl. 14. st. 2.²²⁶ također zabranjuje takvo ponašanje u audio i/ili audiovizualnim medijskim uslugama.

Sud se u svojoj praksi poziva na *Preporuku CM/Rec(2007)2 Odbora ministara Vijeća Europe o medijskom pluralizmu i raznolikosti medijskih sadržaja*²²⁷ i *Preporuku opće politike br. 15 o borbi protiv govora mržnje*²²⁸.

Nadalje, *Okvirna odluka o suzbijanju određenih oblika i načina izražavanja rasizma i ksenofobije kaznenopravnim sredstvima*²²⁹ nameće državama članicama obvezu inkriminacije govora mržnje i ujedno navodi da rasizam i ksenofobija predstavljaju „izravne povrede načela slobode, demokracije, poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda i vladavine prava, načela na kojima je EU utemeljena i koja su zajednička državama članicama“.

Konvencijom o kibernetičkom kriminalitetu i Protokolom donesenim uz nju, države potpisnice obvezale osigurati procesuiranje i sankcioniranje autore rasnog i ksenofobnog materijala te

²²¹ Zakon sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, Narodne novine 117/03, 71/06, 43/09, 34/11, 114/22

²²² Zakon o suzbijanju diskriminacije, Narodne novine 85/08, 112/12

²²³ Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira, Narodne novine 5/90, 30/90, 47/90, 29/94

²²⁴ Zakon o medijima, Narodne novine 59/04, 84/11, 81/13, 114/22

²²⁵ Zakon o elektroničkim medijima, Narodne novine 111/21, 114/22

²²⁶ Čl. 14. st. 2. glasi: „U audio i/ili audiovizualnim medijskim uslugama zabranjeno je poticati, pogodovati poticanju i širenju mržnje ili diskriminacije na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije, te antisemitizam i ksenofobiju, ideje fašističkih, nacističkih, komunističkih i drugih totalitarnih režima.“

²²⁷ https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805d6be3

²²⁸ <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-15-on-hate-speech-bosnian-transl/1680a0bb2d>

²²⁹ Okvirna odluka Vijeća 2008/913/PUP od 28. studenoga 2008. o suzbijanju određenih oblika i načina izražavanja rasizma i ksenofobije kaznenopravnim sredstvima; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex:32008F0913>

zakonodavnim usklađenjem i uvođenjem drugih potrebnih mjera spriječiti distribuiranje ili činjenje dostupnim javnosti pomoću računalnoga sustava²³⁰.

Čl. 20., st. 2. *Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima* nalaže državama potpisnicama obavezno inkriminiranje govora mržnje navodeći: „Svako pozivanje na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju koja potiče diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje, mora se zakonom zabraniti“²³¹. Slično uređenje sadrži *Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije*²³² koja u čl. 4. propisuje obavezu država stranaka „da proglase kao djelo kažnjivo zakonom svako širenje ideja zasnovanih na rasnoj superiornosti ili mržnji, svako poticanje na rasnu diskriminaciju, sva djela nasilja, ili izazivanje na takva nasilja, uperena protiv ma koje rase ili skupine osoba druge boje ili drugog etničkog porijekla, kao i pružanje pomoći rasističkim aktivnostima, uključujući tu i njihovo financiranje“.

Deklaracija o slobodi političke rasprave u medijima nadovezuje se na *Deklaraciju o slobodi izražavanja i informacija iz 1982. godine*²³³ te upozorava da sloboda političke rasprave ne uključuje slobodu izražavanja rasističkih stajališta, kao ni stajališta kojima se potiče na mržnju, ksenofobiju, antisemitizam ili bilo koji drugi oblik netolerancije²³⁴.

Vijeće za ljudska prava UN-a u propisalo je da jednaka prava koja građani uživaju offline moraju biti zaštićena i online²³⁵ dok je Europska unija donijela je *Okvirnu odluku vijeća* kojom daje definiciju govora mržnje i kažnjivosti takvih oblika ponašanja²³⁶.

U *Konvenciji UN o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije*²³⁷ države članice osuđuju svaku propagandu i sve organizacije koje se rukovode idejama ili teorijama zasnovanim na superiornosti

²³⁰

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802fa401>

²³¹https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/medjunarodni/medjunarodni_pakt_o_gradjanskim_i_politickim_pravima.pdf

²³²https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/medjunarodni/medjunarodna_konvencija_o_ukidanju_svih_oblika_rasne_diskriminacije.pdf

²³³ <https://rm.coe.int/0900001680535fad>

²³⁴[https://avmu.mk/wp-](https://avmu.mk/wp-content/uploads/2017/11/Declaration_on_freedom_of_political_debate_in_the_media_angliski.pdf)

[content/uploads/2017/11/Declaration_on_freedom_of_political_debate_in_the_media_angliski.pdf](https://avmu.mk/wp-content/uploads/2017/11/Declaration_on_freedom_of_political_debate_in_the_media_angliski.pdf)

²³⁵ Rezolucija Vijeća za ljudska prava UN-a, br. 20/8 od 29. lipnja 2012. godine

²³⁶ Okvirna odluka Vijeća 2008/913/PUP od 28. studenog 2008. o suzbijanju određenih obrazaca i izraza rasizma i ksenofobije kazneno-pravnim sredstvima, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0913&from=HR>

²³⁷https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/medjunarodni/medjunarodna_konvencija_o_ukidanju_svih_oblika_rasne_diskriminacije.pdf

neke rase ili grupe osoba određene boje ili određenog etničkog porijekla ili koje žele opravdati ili podržati svaki oblik rasne mržnje ili diskriminacije te se obvezuju, propisati kao kazneno djelo svako širenje ideja zasnovanih na superiornosti ili rasnoj mržnji, svako poticanje na rasnu diskriminaciju, kao i sva djela nasilja, ili izazivanja na takva nasilja, uperena protiv svake rase ili svake grupe osoba druge boje ili drugog etničkog porijekla, kao i pružanje pomoći rasističkim aktivnostima, podrazumijevajući tu i njihovo financiranje.

Na razini Europske unije moramo naglasiti *Direktivu 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela*²³⁸ te *Direktivu 2000/43/EZ Vijeća o provedbi načela jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo*²³⁹ koje upozoravaju na opasnost utjecaja govora mržnje.

Zanimljiva je činjenica kako je Međunarodni kazneni sud za Ruandu (ICTR)²⁴⁰ osudio novinare, urednike časopisa i radija za poticanje javnosti na počinjenje kaznenog djela genocida počinjenih putem radija.

²³⁸ Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA

²³⁹ Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin

²⁴⁰ <https://unictr.irmct.org/>

5. ZAKLJUČAK

Pravo na slobodu izražavanja pod okriljem Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda čini preduvjet za napredak društva liberalne demokracije i pluralizma mišljenja. Bez slobode izražavanja nema ni slobodnog društva. No, Konvencija ne jamči potpuno neograničenu slobodu izražavanja. Stoga, navedena sloboda iziskuje određene dužnosti i odgovornosti te s tim u vezi može biti podvrgnuta formalnostima, uvjetima ili ograničenjima koji su propisani zakonom, imaju legitiman cilj te su nužni u demokratskom društvu. Ponekad će pravo na slobodu izražavanja biti suprostavljeno nekom drugom pravu zajamčeno Konvencijom, stoga će biti potrebno vagati međusobno sukobljene interese i uravnotežiti ih.

Također, Konvencija ne štiti sve vrste izražavanja. Pojedinaac ne može pod izlikom slobode izražavanja svjesno i namjerno širiti ideje, misli i stavove na ponižavajući i uvredljiv način i time iskorištavati blagodati dane Konvencijom.

Ovih se temeljnih odrednica držao i Europski sud za ljudska prava kada je odlučivao o zahtjevima podnesenim protiv Republike Hrvatske. U tim je presudama Sud kontinuirano napominjao važnost slobode izražavanja, kao i dužnosti adresata da se ponašaju u skladu s temeljnim vrijednostima Konvencije. Pa je tako Sud razmatrao je razliku između vrijednosnih sudova i činjeničnih stavova, naglasio da su suci dio temeljne institucije države te oni kao takvi mogu biti predmet osobne kritike unutar dopuštenih granica, te da optuženiku treba osigurati da slobodno govori bez straha da će biti tužen zbog klevete kada god se njegov govor odnosi na izjave i argumente dane u vezi s njegovom obranom. Nadalje upućuje da nepristojni i bestidni govori nemaju bitnu ulogu u izražavanju ideja te da uvredljive izjave mogu pasti izvan zaštite slobode izražavanja kada je jedina namjera te uvredljive izjave vrijeđanje upućeno drugome, a ujedno da političari i javne osobe sudjeluju u raspravama od javnog pitanja stoga su dužni prikazati višu razinu tolerancije nego što bi se očekivala od nejavnih osoba. Isto tako, naglašava da je pravo na ispravak ili na odgovor važan element slobode izražavanja koji spada u doseg čl. 10. Konvencije, te konačno jamči zaštitu iz čl. 10. novinarima koji u dobroj vjeri informiraju o pitanjima od javnog interesa.

Nužno je napomenuti važnost koju Internet ima na ostvarenje prava zajamčena Konvencijom te da milijuni ljudi putem društvenih mreža i internetskih portala svakodnevno uživaju pravo na slobodu izražavanja. S tim u vezi, postoji opasnost da takva vrsta zajamčenog i

zaštićenog izražavanja pređe u govor mržnje i javno poticanje na nasilje koji su prijetnja demokratskom poretku. Sud je kroz svoju praksu iskazao bojazan prema takvim mogućim ishodima i stoga pozvao države da se svjesno i savjesno bore protiv takve zlouporabe prava na slobodu izražavanja. Takvog su stava i mnoge međunarodne institucije i organizacije koje putem svojih dokumenata, konvencija i rezolucija pozivaju na međusobnu toleranciju i poštivanje.

6. LITERATURA

1. Alaburić, V., Ograničavanje „govora mržnje“ u demokratskom društvu – teorijski, zakonodavni i praktični aspekti – I. dio, Hrvatska pravna revija, Vol. 3, br. 1, 2003.
2. Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin
3. Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA
4. Doc. dr. sc. Maša Marochini Zrinski i mr. sc. Anamarija Kvaternik: Očuvanje autoriteta i nepristranosti sudbene vlasti kao dopušteno ograničenje prava na slobodu izražavanja-hrvatska i konvencijska perspektiva; Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 58, 4/2021
5. Dr. sc. Ivana Mijić Vulinović: Ograničenja slobode izražavanja u Republici Hrvatskoj u odnosu na međunarodno pravo, s posebnim osvrtom na presude Europskog Suda, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 58, 3/2021
6. Dr. sc. Maja Munivrana Vajda, Andrea Šurina Marton ,Gdje prestaju granice slobode izražavanja, a počinje govor mržnje? Analiza hrvatskog zakonodavstva i prakse u svjetlu europskih pravnih standarda, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, Vol. 23 No. 2, 2016.
7. Dr. sc. Mato Arlović: Pravo na slobodu izražavanja misli (ustavnopravni okvir i ustavnosudska praksa u Republici Hrvatskoj), Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 53, 2/2016
8. Đorđe Obradović: Etika u internetskim glasilima, Informatologija 39, 2006.
9. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine, Međunarodni ugovori br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10
10. Factsheet – Hate speech, June 2022, European Court of Human Rights
11. Guide on Article 17 of the European Convention on Human Rights, Prohibition of abuse of rights, 31. kolovoz 2022.
12. Hlebec, I., Gardašević, Đ., Pravna analiza govora mržnje, Pravnik : časopis za pravna i društvena pitanja, Vol. 55 No. 107, 2021.

13. https://avmu.mk/wp-content/uploads/2017/11/Declaration_on_freedom_of_political_debate_in_the_media_a_ngliski.pdf
14. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex:32008F0913> - Okvirna odluka Vijeća 2008/913/PUP od 28. studenoga 2008. o suzbijanju određenih oblika i načina izražavanja rasizma i ksenofobije kaznenopravnim sredstvima
15. https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2021/Statisticki_pregled_2020_web.pdf
16. https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/medjunarodni/medjunarodni_pakt_o_gradjanskim_i_politickim_pravima.pdf
17. https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/medjunarodni/medjunarodna_konvencija_o_ukidanju_svih_oblika_rasne_diskriminacije.pdf
18. https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/medjunarodni/medjunarodna_konvencija_o_ukidanju_svih_oblika_rasne_diskriminacije.pdf
19. <https://rm.coe.int/0900001680535fad>
20. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802fa401>
21. <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-15-on-hate-speech-bosnian-transl/1680a0bb2d> - Preporuka opće politike br. 15 o borbi protiv govora mržnje
22. <https://rsf.org/en/country/eritrea>
23. <https://rsf.org/en/country/russia>
24. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805d6be3 - Preporuka CM/Rec(2007)2 Odbora ministara Vijeća Europe o medijskom pluralizmu i raznolikosti medijskih sadržaja
25. <https://unictr.irmct.org/>
26. <https://www.gesetze-im-internet.de/netzdg/>
27. <https://www.medijskapismenost.hr/sloboda-izrazavanja-i-govor-mrznje-gdje-je-granica/>
28. Izvješće Franka LaRure, UN-ovog posebnog izvjestitelja za promoviranje i zaštitu prava na slobodu mišljenja i izražavanja od 16. svibnja 2011-
http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf
29. Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21
30. KEY THEME 1 Articles 8, 13 and 14 Protection against hate speech, 19/09/2022, str. 1.

31. L. Horvat, V. Ramadanović: Presude i odluke Europskog suda za ljudska prava u predmetima Republike Hrvatske zbog povrede prava na slobodu izražavanja – s posebnim osvrtom na presudu N. Š. protiv Hrvatske, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 28, broj 2/2021
32. Nataša Ružić, MediAnali : međunarodni znanstveni časopis za pitanja medija, novinarstva, masovnog komuniciranja i odnosa s javnostima, Vol. 2 No. 4, 2008.
33. Preporuka Odbora ministara Vijeća Europe No.R (97) 20 od 30.10.1997.
34. Presuda Gž-1205/2019-2 Županijskog suda u Splitu od 11. lipnja 2019.
35. Presuda Općinskog građanskog suda u Zagrebu Pn-1726/13 od 5.12.2016.
36. Presuda Općinskog kaznenog suda u Zagrebu br. K-181/20-2 od 30. 01. 2020.
37. Presuda Općinskog kaznenog suda u Zagrebu KO-1328/13 od 3.12.2013.
38. Presuda Općinskog suda u Zadru br. K-43/20, presuda od 17.09.2020.
39. Presuda Općinskog suda u Zadru br. K-568/17 od 31. 07. 2020.
40. Presuda U-III/993/2020 Ustavnog suda od 08.04.2021.
41. Presuda Ustavnog suda U-III-5129/2019 od 4. travnja 2022.
42. Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue, GE.11–13201, 16. svibanj 2011.
43. Rezolucija Vijeća za ljudska prava UN-a, br. 20/8 od 29. lipnja 2012. godine
44. Smerdel, B., Ustavno uređenje europske Hrvatske, Zagreb, 2013.
45. The European Court of Human Rights and Internet-Related Cases, Bialystok Legal Studies Białostockie Studia Prawnicze, Adam Wiśniewski, 30.06.2021.
46. Ustav Republike Hrvatske; NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14
47. Vodič kroz članak 10. Europske konvencije o ljudskim pravima, 30. travnja 2021.
48. Weber, A. (2009). Manual on Hate Speech. Strassbourg
49. Zakon sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, NN 117/03, 71/06, 43/09, 34/11, 114/22
50. Zakon o elektroničkim medijima, NN 111/21, 114/22
51. Zakon o javnom okupljanju, NN 128/99, 90/05, 139/05, 150/05, 82/11, 78/12, 114/22
52. Zakon o medijima, NN 59/04, 84/11, 81/13, 114/22
53. Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira, NN 5/90, 30/90, 47/90, 29/94

54. Zakon o suzbijanju diskriminacije, NN 85/08, 112/12
55. Zloupotreba društvenih mreža u javnom poticanju na nasilje i mržnju i širenju lažnih vijesti: potreba transplantiranja njemačkog Zakona o jačanju provedbe zakona na društvenim mrežama? Sunčana Roksandić Vidlička, Krešimir Mamić, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, Vol. 25 No. 2, 2018.

PRESUDE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

1. Autronic AG protiv Švicarske, zahtjev broj 12726/87, presuda od 22. svibnja 1990.
2. B.H, M.W, H.P i G.K. protiv Austrije, zahtjev broj 12774/87, presuda od 12. listopada 1989.
3. Baka protiv Mađarske, zahtjev broj 20261/12, presuda od 23. lipnja 2016.
4. Bédat protiv Švicarske, zahtjev broj 56925/08, presuda od 29. ožujka 2016.
5. Beizaras i Levickas protiv Litve, zahtjev broj 41288/15, presuda od 14. siječnja 2020.
6. Cengiz protiv Turske, zahtjev broj 48226/10 i 14027/11, presuda od 12. prosinca 2015.
7. Communist Party of Germany protiv Njemačke, zahtjev broj 250/ 57, presuda od 20. srpnja 1957.
8. Delfi protiv Estonije, zahtjev broj 64569/09, presuda od 10. listopada 2013
9. Denisov protiv Ukrajine, zahtjev broj 76639/11, presuda od 25. rujna 2018.
10. Dink protiv Turske, zahtjev broj 7124/09, presuda od 14. prosinca 2010.
11. Erbakan protiv Turske, zahtjev broj 59405/00, presuda od 6. srpnja 2006.
12. Europapress holding protiv Hrvatske, zahtjev broj 25333/06, presuda od 22. listopada 2009.
13. Féret protiv Belgije, zahtjev broj 15615/07, presuda od 16. srpnja 2007.
14. Glimmerveen i Haagenbeek protiv Nizozemske, zahtjev broj 8348/78, 8406/78, presuda od 11. listopada 1979.
15. Glor protiv Švicarske, zahtjev broj 13444/04, presuda od 30. travnja 2009.
16. Gözel i Özer protiv Turske, zahtjev broj 43453/04 i 31098/05, presuda od 6. srpnja 2010.
17. Gündüz protiv Turske, zahtjev broj 35071/97, presuda od 4. prosinca 2003.
18. Gürbüz i Bayar protiv Turske, zahtjev broj 8860/13, presuda od 23. srpnja 2019.

19. Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva, zahtjev broj 5493/7, presuda od 7. prosinca 1976.
20. Jersild protiv Danske, zahtjev broj 15890/89, presuda od 8. srpnja 1993.
21. K.U. protiv Finske, zahtjev broj 2872/02, presuda od 2. prosinca 2008.
22. Leroy protiv Francuske, zahtjev broj 36109/03, presuda od 2. listopada 2008.
23. Lingens protiv Austrije, zahtjev broj 9815/82, presuda od 8. srpnja 1986.
24. Magyar Tartalomszolgaltatok Egyesulete i Index.hu Zrt protiv Mađarske, zahtjev broj 22947/13, presuda od 2. veljače 2016.
25. Markt intern Verlag GmbH and Klaus Beermann protiv Njemačke, zahtjev broj 10572/83, presuda od 20. studenog 1989.
26. Marunić protiv Hrvatske, zahtjev broj 51706/11, presuda od 28. ožujka 2017.
27. Mesić protiv Hrvatske, zahtjev broj 19362/18, presuda od 5. svibnja 2022.
28. Miljević protiv Hrvatske, zahtjev broj 68317/13, presuda iz 25. lipnja 2020.
29. Monnat protiv Švicarske, zahtjev broj 73604/01, presuda od 21. rujna 2006.
30. Nachtmann protiv Austrije, zahtjev broj 36773/97, presuda od 9. rujna 1998.
31. Narodni list d.d. protiv Hrvatske, zahtjev broj 2782/12, presuda od 8. studenoga 2018.
32. Nilsen i Johnsen protiv Norveške, zahtjev broj 23118/93, presuda od 9. rujna 1998.
33. NIT S.R.L. protiv Moldavije, zahtjev broj 28470/12, presuda od 5. travnja 2022.
34. Norwood protiv Ujedinjenog Kraljevstva, zahtjev broj 23131/03, presuda od 16. studenog 2004.
35. Özgür Gündem protiv Turske, zahtjev broj 23144/93, presuda od 16. ožujka 2000.
36. Pastörs protiv Njemačke, zahtjev broj 55225/14, presuda od 3. listopada 2019.
37. Perinçek protiv Švicarske, zahtjev broj 27510/08, presuda od 15. listopada 2015.
38. Pravoye Delo i Shtekel protiv Ukrajine, zahtjev broj 33014/05, presuda od 5. svibnja 2011.
39. Radobuljac protiv Hrvatske, zahtjev broj 51000/11, presuda od 28. lipnja 2016.
40. Rujak protiv Hrvatske, zahtjev broj 57942/10, presuda od 2. listopada 2012.
41. Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy protiv Finske, zahtjev broj 931/13, presuda od 27. lipnja 2017.
42. Savva Terentyev protiv Rusije, zahtjev broj 10692/09, presuda od 28. kolovoza 2018.
43. Schimanek protiv Austrije, zahtjev broj 32307/96, presuda od 1. veljače 2000.
44. Seurot protiv Francuske, zahtjev broj 57383/00, presuda od 18. svibnja 2004.

45. Smajić protiv Bosne i Hercegovine, zahtjev broj 48657/16, presuda od 16. siječnja 2018.
46. Stoll protiv Švicarske, zahtjev broj 69698/01, presuda od 10. prosinca 2007.
47. Stomakhin protiv Rusije, zahtjev broj 52273/07, presuda od 9. svibnja 2018.
48. Sunday Times protiv Ujedinjenog Kraljevstva, zahtjev broj 13166/87, presuda od 29. ožujka 1979.
49. Šimunić protiv Hrvatske, zahtjev broj 20373/17, presuda od 22. siječnja 2019.
50. Tierbefreier e.V. protiv Njemačke, zahtjev broj 45192/09, presuda od 16. siječnja 2014.
51. Times Newspapers Ltd protiv Ujedinjenog Kraljevstva, zahtjev broj 3002/03 i 23676/03, presuda od 10. ožujka 2009.
52. Tyrer protiv Ujedinjenog Kraljevstva, zahtjev broj 5856/72, presuda od 25. travnja 1978.
53. Vajnai protiv Mađarske, zahtjev broj 33629/06, presuda od 8. srpnja 2008.
54. Varela Geis protiv Španjolske, zahtjev broj 61005/09, presuda od 5. svibnja 2013.
55. Wille protiv Lihtenštajna, zahtjev broj 28396/95, presuda od 28. listopada 2019.
56. Yildirim protiv Turske, zahtjev broj 3111/10, presuda od 18. prosinca 2012.
57. Ždanoka protiv Latvije, zahtjev broj 58278/00, presuda od 16. ožujka 2016.
58. Žugić protiv Hrvatske, zahtjev broj 3699/08, presuda od 31. svibnja 2011.